

uitgave van het Bisdom Haarlem-Amsterdam

5

SEPTEMBER
2017

SAMENKERK

Najaar 2017

**"Jongeren?
Die zie ik
nooit..."**

7

**Caritas:
werk mee
aan een
cultuur van
ontmoeting**

22

**500 jaar
Luther**

30

5 SEPTEMBER 2017

SK

uitgave van het Bisdom Haarlem-Amsterdam

SAMENKERK

Najaar 2017

In dit nummer

Jongeren? Die zie ik eigenlijk nooit in de kerk, zei een priester. Misschien dat om die reden jongeren het onderwerp zijn van de Synode in Rome volgend jaar oktober.

Jongeren

7

Wat ik doe?

10

In onze serie over vrijwilligerswerk staan twee nieuwe vrijwilligers centraal: de lector en de misdienaar. Beide zijn actief in de liturgie van de kerk.

Colofon

SamenKerk is het magazine van het Bisdom Haarlem-Amsterdam en verschijnt zes keer per jaar. Nummer 5 • Jaargang 42
De volgende uitgave verschijnt op 14 december 2017.

Redactie

Jim Schilder (hoofdredactie), Eric van Teijlingen (eindredactie), Eric Fennis, Edith van Kuijk, Maurice Lagemaat, Petra Vermeer.

Medewerkers

Anneke van Assema, Ton van Eck, Leo Fijen, Hein Jan van Ogtrop, Wim Piels, Marcel Poorthuis, Jeroen de Wit.

Redactieadres

SamenKerk • Postbus 1053, 2001 BB Haarlem
Telefoon • 023-5112600
Fax • 023-5112629
IBAN • NL86 ABNA 0230 8523 19
E-mail • samenkerk@bisdomhaarlem-amsterdam.nl
www.bisdomhaarlem-amsterdam.nl

Abonnement

Abonnementenadministratie • 023-5112600.
Zes nummers *SamenKerk* • € 30,- per jaar
Zes nummers *SamenKerk* in het buitenland
€ 36,- per jaar

Advertenties

Borgerpark Media
Postbus 8027
6060 AA Posterholt
Telefoon • 0475-711362
E-mail • info@borgerparkmedia.nl
www.borgerparkmedia.nl

Grafisch ontwerp/technische realisatie

Impulsar Strategy & Design • www.impulsar.nl
Vanderperk Groep • www.vanderperk.nl

Niets uit deze uitgave mag zonder toestemming worden overgenomen. Van sommige teksten en illustraties is de herkomst niet te achterhalen; verantwoordelijken kunnen reageren via het redactieadres.

Kerkengek

14

De Kerkengek ging richting de kust naar het mooie en altijd gezellige Bergen. Hij had iets gehoord over een hostiewonder.

Dit is mijn Lichaam

18

Kaarsje

40

In de vakantie hebben we in menig kerk of kapel een kaarsje opgestoken voor dierbaren, zieken en overledenen. Voor wie ontsteken wij met Allerzielen een lichtje...?

Bij iedere Eucharistieviering ontvangen we de hostie. Hoe worden ze gemaakt? En wat weten we over de glutenvrije hostie?

En verder

- 4** Woord van de bisschop
- 12** De Bavomis, Jan Valkestijn en de Nederlandse kerkmuziek
- 17** Kroniek en agenda
- 20** Inspiratie
- 22** Caritas
- 24** Agenda Heiligdom Heiloo
- 25** Leo Fijen
- 26** Nederlandse dag in Lourdes
- 28** Van Onderop
- 30** 500 jaar reformatie
- 33** Parels uit de schattengrot
- 34** Kort nieuws
- 36** Personalialia
- 38** Puzzel

Toen
geloof nog
heel
gewoon
was

Zoals veel 70-plussers ben ook ik nog opgegroeid in de nadagen van het Rijke Roomse Leven, ‘toen geloof nog heel gewoon was’. Het hele leven was doortrokken van geloof. Als kind elke dag eerst naar de kerk, en dan naar school. ’s Avonds met het hele gezin op de knieën om de rozenkrans te bidden. Voor het naar bed gaan een kus en een kruisje van pa en ma. Jezus, Maria en de engelen waren vaste gezellen in m’n kinderleven. Ik was gelukkig en geborgen in die wereld. Ouderen in die tijd hebben misschien al iets gevoeld van de naderende crisis. Toen Johannes Paulus II als jonge priester in de jaren ’50 ons land bezocht signaleerde hij al dat de Kerk wel groot en sterk was aan de buitenkant, maar dat het innerlijk leven begon te tanen. Sinds de jaren ’60 lijken de kerken in Nederland en Europa als het ware gevangen in een neergaande spiraal van geloof en kerkgang.

De mens is geen autonoom wezen. Hij is een schepsel, met oneindige liefde bemind, geschapen voor de eeuwigheid, en bestemd om in liefde te leven met God en met de ander. Jezus gebruikt daarvoor het beeld van de wijnstok en de ranken. Zoals de rank van de wijnstok, zo zijn ook wij verbonden met de goddelijke Bron waaruit alle licht, leven en liefde in ons stroomt. Als de kanalen naar Hem door de zonde verstopt raken of gekapt worden, sterft een mens innerlijk af. Maar als een mens z’n grandioze roeping om als kind van God te leven wel aanvaardt, dan

Wat is er gebeurd? Theologen spreken o.a. van een ‘gesloten wereldbeeld’, dat de moderne mens gevangen houdt. In alle tijden en culturen geloofden mensen als vanzelfsprekend in een geestelijke werkelijkheid vóór en áchter alle dingen, en in een voortbestaan na de dood. Met enorme inzet bouwden ze hun tempels en piramides om de band tussen aarde en hemel te leggen, ook al ging dat gepaard met veel bijgeloof en verwrongen Godsbeelden. In onze tijd lijkt die blikrichting radicaal verschoven, van de onzichtbare naar de zichtbare werkelijkheid. Veel wetenschappers en filosofen van nu ontkennen keihard het bestaan van een geestelijke realiteit en zoeken oorsprong, zin en doel van het menselijk leven volledig op deze aarde. Het woord van de Heer: “Maakt u op aarde geen vaste woon- en verblijfplaats, uw vaderland is de hemel”, klinkt velen bijna wereldvreemd in de oren. Tenslotte zijn we allemaal ook kinderen van onze tijd, en ademen die dominante tijdgeest in. Maar waar het besef van God en eeuwig leven vervaagt, is natuurlijk ook iedere bodem voor geloof en kerk weggeslagen. Veel moderne mensen ervaren zich niet meer als schepsel en kind van God, met een levensopdracht in de wereld gezet, maar veeleer als een geheel autonoom wezen.

zal de Heer hem volop laten delen in alle vruchten van zijn Kruis en Opstanding. Kwaad en zonden die hij oprecht berouwt en belijdt, zullen vergeven worden.

Hij zal beschermd worden tegen aanvallen van de Boze. Innerlijke vrede zal zijn deel zijn, en na dit leven onvergankelijk leven en geluk in Gods eeuwig Vaderhuis. Geloof in Christus is geen spiritueel sausje over het leven; het is de weg naar verlossing, licht en leven, in tijd en eeuwigheid. Verkondiging in deze tijd zou, denk ik, dan ook meer profetisch moeten zijn, en oproepen tot gebed en ommekeer, individueel en collectief. Maar ook in onze kerkorganisatie moet er iets veranderen. Parochiestructuren zijn nog teveel geënt op het

De mens is een schepsel, met oneindige liefde bemind, geschapen voor de eeuwigheid

Wat betekent dit alles voor ons Kerk zijn in deze tijd?

Allereerst denk ik dat we de christelijke visie op de mens krachtiger moeten inbrengen in de dialoog met de wereld.

homogene massachristendom. Maar dat bestaat al lang niet meer. Het aantal gelovigen dat trouw de kerk bezoekt is klein geworden. Het aantal mensen dat zoekende is, zeer omvangrijk. Juist deze mensen vragen onze aandacht. De Vroege Kerk kende de catechumenen, mensen die lid wilden worden van de geloofsgemeenschap. Ze mochten nog niet deelnemen aan de heilige eucharistie,

want dat vraagt volledige inwijding en geloof in de mysteries van Christus' Lichaam en Bloed. Ze waren, soms jarenlang, op weg naar een volwassen geloof. Ook nu zijn veel mensen wel open voor geloof, maar hebben nog allerlei vragen en twijfels. Voor hen zijn eigen catechetische en meditatieve bijeenkomsten nodig, in het kerkgebouw of daarbuiten. Evangelisatie kan ook zeer creatief zijn. In Italië is een congregatie gestart die cafés en pizza restaurants exploiteert, om tenminste in contact te komen met jonge mensen. Het is een oude traditie van de Kerk om zich in te zetten voor diaconale initiatieven, in onderwijs, zieken- en armenzorg, om zo recht te doen aan de liefde voor de naaste, en tegelijk een basis te leggen voor latere evangelisatie. De Kerk moet er op uit, zegt de paus, naar mensen in de marge van de samenleving, de materiële marge, maar ook de spirituele. Parochies doen al veel op dat gebied. Over wat we nog beter kunnen doen, daarover is verder overleg nodig.

Zal de Mensenzoon bij zijn komst nog geloof op aarde vinden?

Tot slot wil ik nog iets anders zeggen. Het zou naïef zijn te menen dat alles alleen van ons afhangt. Velen roepen om nieuwe initiatieven en PR campagnes. Anderen verwachten meer van verruiming inzake het celibaat, de vrouw in het ambt, de seksuele moraal e.d., maar vergeten dat kerken die dat hebben meestal in een nog grotere

crisis verkeren. Ook al zijn nieuwe acties zeker nodig, toch meen ik, ligt de kern van het probleem veel dieper. Toen Jezus eens tegen zijn leerlingen klaagde: "Zal de Mensenzoon bij zijn komst nog geloof op aarde vinden?", doelde Hij niet op een tijd in de toekomst waarin de PR van de Kerk tekort zou schieten, maar op een tijd waarin de mensen Hem en de Vader de rug zouden toekeren, om een cultuur op te bouwen zonder God. Ook de Boze, waarschuwde Hij, zou hier de hand in hebben. Hij zou kilte verspreiden tegen christenheid en Kerk, de mensen hun eeuwige bestemming doen vergeten, en uiteindelijk aanzetten tot vervolging. Dit is van alle eeuwen, maar heeft in onze tijd bizarre vormen aangenomen. Paus Franciscus zei ooit in een homilie dat vele tekenen, die de heilige Schrift

noemt als kenmerk van de laatste tijden, in onze tijd zichtbaar lijken te worden. Ik zie deze crisis dan ook niet als een situatie die we met een paar verstandige maatregelen of goede PR kunnen oplossen. Dat zou veel te naïef zijn. Toch heb ik hoop. Niet omdat wij het recept

Zal de Mensenzoon bij zijn komst nog geloof op aarde vinden?

hebben, maar omdat de Heer zelf in en door alles heen werkt, en zelfs onze zwakheid en ons falen gebruikt in zijn plannen. Ik ben er van overtuigd dat Hij bezig is Kerk en wereld te zuiveren, om een nieuwe toekomst mogelijk te maken. We zullen nog door veel strijd en stormen heen moeten, maar uiteindelijk zullen we Gods wonderen zien. ■

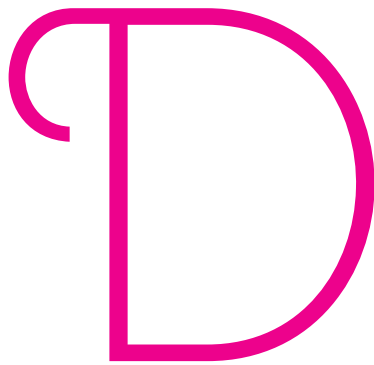
Bisschop Jozef Marianus Punt

JONGEREN?

Die zie ik eigenlijk nooit...

Jongeren? Die zie ik eigenlijk nooit in de kerk, zei een priester uit Amsterdam. In menig parochiekerk zijn de jongere generaties niet in groten getale vertegenwoordigd. Misschien zijn ze wel met geloof bezig, maar wordt dat niet direct zichtbaar in de zondagse viering wanneer de geloofsgemeenschap samenkomt. Dat laat ook wel zien hoe belangrijk het thema is van de Bisschoppensynode die volgend jaar oktober in Rome gehouden wordt: Jongeren, geloof en het onderscheiden van de roeping. De voorbereiding hiervan is in volle gang. Dit voorjaar kon een uit Rome toegezonden vragenlijst worden ingevuld als input voor de Synode van oktober 2018.

at jongeren een belangrijk thema zijn wordt wel duidelijk als we naar de huidige situatie kijken. De Kerk heeft de afgelopen jaren, of misschien wel sinds de jaren zestig van de vorige eeuw, vele

kerkgangers zien verdwijnen. Zoals de priester al opmerkte, er zijn generaties waarvoor de Kerk geen rol van betekenis speelt in hun leven. Deze ontwikkeling is niet alleen in Nederland gaande, maar op meerdere plekken in de wereld wordt deze tendens zichtbaar.

Dat is ook een reden voor Paus Franciscus om met de bisschoppen te spreken over de toekomst en met name de rol van jongeren in de Kerk. Bij de Wereldjongerendagen (WJD) in Krakau, Polen, in juli 2016 riep hij de jongeren op om niet passief te zijn, maar van hun bank af te komen en iets met hun leven, de wereld en hun geloof te gaan doen.

Scherpe analyse

Ter voorbereiding op deze Synode is dit voorjaar vanuit Rome een vragenlijst rondgestuurd. Het meest interessant is het begeleidende document dat bij die vragenlijst was gevoegd. Hierin werden enkele punten beschreven die de complexiteit weergeven van het jongerenthema. Er wordt in deze tekst een beeld geschetst van de huidige situatie waarin jongeren opgroeien en waar de Kerk rekening mee moet houden. Het document is gebaseerd op internationaal onderzoek en wil enkele karakteristieke kenmerken van jongeren in onze tijd schetsen.

Huidige wereld en tijdsbeeld

Allereerst hebben we te maken met de wereld die razend-snel verandert. Een nieuwe smartphone is over twee jaar alweer toe aan vervanging vanwege de beperkte capaciteit en nieuwe mogelijkheden. Een proces van verandering en transformatie, daar ontkomt geen enkele samenleving en cultuur aan. Zelfs het meest afgelegen klooster wordt in kaart gebracht door Google Maps... Deze complexiteit van (snelle) verandering zorgt voor onzekerheid. Tevens wordt de hedendaagse wereld gekenmerkt door een 'wetenschappelijke' cultuur, die vaak wordt bepaald door de technologie en de eindeloze mogelijkheden die de wetenschap biedt. Dit geeft vele kansen, maar "tegelijktijd zorgt dit ook voor een wegwerpcultuur, die

miljoenen mensen buiten sluit, waaronder vele jonge mensen, en leidt tot een willekeurige uitbuiting van grondstoffen en een afbraak van het milieu, zodat de toekomst van de komende generaties wordt bedreigd." Een ander belangrijk gegeven is dat vele samenlevingen steeds meer multicultureel en multireligieus zijn geworden. In de afgelopen eeuw is het religieuze landschap in Nederland sterk veranderd. Dit alles betekent dat jongeren hun eigen levensomstandigheden beleven in een wereld die nogal verschilt van die van hun (groot)ouders en opvoeders.

Verandering geeft spanning en uitdaging. Veel jongeren zien zichzelf als actieve deelnemers in de veranderingsprocessen in de huidige tijd. Dit wordt zichtbaar in vele initiatieven van onderop waarin jongeren leidende figuren zijn. Maar daarnaast hebben jongeren zelf ook behoefte aan voorbeeldfiguren, die dichtbij hen staan en geloofwaardig zijn. Jongeren kijken uit naar figuren die in staat zijn empathie te uiten en hun ondersteuning, bemoediging en hulp bieden, zonder hun het gevoel te geven te worden veroordeeld om hun zoekproces. De vraag daarbij is of jongeren op waarde worden geschat. "Oudere generaties zijn vaak geneigd het potentieel van jongeren te onderschatten. Zij leggen de nadruk op hun zwaktes en hebben moeite met het begrijpen van de behoeftes van de jongeren". Een veel gehoorde opmerking

Jongeren hebben behoefte aan voorbeeldfiguren, die dichtbij hen staan en geloofwaardig zijn

is dan ook, "toen wij vroeger jong waren...". Wat dan volgt duidt meestal op een gebrek bij de jongeren, zoals het ontbreken van bepaalde geloofskennis, gewoontes of omgangsvormen die voor oudere generaties schijnbaar belangrijk worden

geacht. Het benadrukken van een ander zijn zwakte met als doel jezelf te verheffen is niet bepaald uitnodigend. Daarover spreekt Jezus zich trouwens ook duidelijk uit. Als de samenleving of een geloofsgemeenschap wil dat er nieuwe dingen gebeuren, moeten zij ruimte geven aan nieuwe mensen die actie ondernemen, aan nieuwe generaties. Zorg dat tieners en jongeren weten dat ook zij welkom zijn, dat ook zij een plek hebben in de geloofsgemeenschap of kerk. Neem een risico", zegt Paus Franciscus, neem een risico! "Wie geen risico aangaat, zal niet vooruitgaan. Maar als ik me vergis? Gezegend zij God! Je zult je meer vergissen als je stil blijft staan." (Gesprek in Villa Nazareth, 18 jan. 2016)

Met elkaar en open

Jongeren zoeken niet alleen voorbeeldfiguren onder volwassenen, ze hebben tevens een sterke behoefte aan een open uitwisseling met leeftijdsgenoten op gelegenheden waar ze vrij met elkaar kunnen omgaan om te experimenteren met rollen en vaardigheden, zonder druk of angst.

Jongeren zijn vaak geneigd voorzichtig te zijn bij mensen buiten de kring van hun persoonlijke relaties en koesteren vaak een wantrouwen, onverschilligheid of boosheid ten opzichte van instituten. Zij willen dat de Kerk dichterbij de mensen staat en meer aandacht heeft voor sociale thema's, maar realiseren zich dat dit niet onmiddellijk zal gebeuren.

Dit alles vindt plaats in een context waarin het kerklidmaatschap en de religieuze praxis steeds meer de kenmerken hebben van een minderheid. Jongeren zijn in beginsel niet tegen geloof, maar leven zonder de God van het Evangelie en zonder de Kerk. Ze nemen hun toevlucht tot andere zelfgekozen wegen naar spiritualiteit. Zoals uit de tekst bij de vragenlijst blijkt richt de blik van het Vaticaan zich niet op de kleine club van jongeren die bijzonder actief is binnen de Kerk en zichzelf nog wel eens zien als de toekomst van de Kerk. De kleine harde kern. De blik van Rome richt zich op de groep jongeren die zoeken en de geloofsgemeenschap weten te vinden op scharniermomenten in het leven. Dit sluit aan bij verschillende onderzoeken die in Nederland gedaan zijn onder gelovige jongeren. Eén daarvan is het onderzoek van Monique van Dijk-Groeneboer (Universiteit van Tilburg) naar jongeren en religie. Ze heeft jongeren verdeeld in vier groepen, ieder naar hun eigen behoefte en wijze van vormgeven aan hun geloofsleven.

Een klein percentage jongeren is actief bezig met geloof en behoort tot een kerkelijk instituut. Vaak worden ze beschouwd als een harde kern, die in geloofsopvattingen traditioneel en orthodox staan. Ze zijn verbonden aan nieuwe (charismatische) bewegingen en hebben affiniteit met bijv. de WJD. Een grotere groep jongeren is minder actief bezig met geloof en beschouwt zichzelf wel als onderdeel van de Kerk, lid van het instituut. Ze komen voornamelijk in aanraking met geloof en de Kerk op feestdagen en die bekende levensmomenten. De grootste groep jongeren bestaat uit de jonge mensen die zich niet verbonden voelen met de Kerk als instituut. Zij zoeken voor hun eigen spirituele leven op verschillende plekken, bij religies en tradities en shoppen als het ware hun

eigen geloof bij elkaar. En er is een groeiende groep jongeren die zich niet-religieus noemt of zelfs anti-religie en -geloof is.

Deze vier groepen geven een realistisch beeld van de wijze waarop jongeren ook in Nederland met geloof bezig zijn. Dat betekent op de eerste plaats dat jongeren verdeeld zijn in hun opvatting over de rol van geloof in hun eigen leven. De toekomst van

De grootste groep jongeren bestaat uit de jonge mensen die zich niet verbonden voelen met de Kerk als instituut

de Kerk vraagt om ruimte en diversiteit. Ruimte voor de jongeren, voor ieders gaven en talenten. En daarmee is de Kerk bekend. Want in de grote verschillen in typen kloosterordes en -congregaties wordt deze diversiteit ook zichtbaar. Een Franciscan zal niet gauw ruilen met een Kartuizer monnik en omgekeerd. Neem dat risico om in de geloofsgemeenschap ruimte te creëren voor verschillende typen jongeren, om Paus Franciscus nog eens aan te halen. Dat is wat de paus met de Synode wil bereiken. En daarmee is het de verwachting dat de Kerk, samen met de jongeren, een weg vindt naar de toekomst met het belangrijke gegeven, dat de persoon van Jezus en het Goede Nieuws dat Hij verkondigde vele jongeren zal blijven fascineren. ■

Maurice Lagemaat

Wat ik DOE...

Elke parochie draait op vrijwilligers. Deze toegewijde groep mensen zet zich vele uren in voor het reilen en zeilen van de geloofsgemeenschap. In zeer diverse taken: van koster tot lector, van communicatiegroep tot parochiebestuurder. SamenKerk reist door het bisdom en vraagt: wat is uw taak in de parochie?

Eric van Teijlingen

Woord van de Heer. Wij danken God.

Woord van de Heer. Met deze woorden besluit een lector (m/v) de tekst van de eerste of tweede lezing in een viering. In de kathedraal is Maarten Kools nu zo'n tweeënhalf jaar lector.

"Ik ben min of meer tijdens een viering gevraagd. Op een zondag zat de lectrice voor mij in de bank (in de kathedraal zit de lector in de kerkbanken - red.). Bij de vredeswens vroeg ze of ze mij na de viering kon spreken. Toen legde ze uit dat ze al dertig jaar lectrice was en haar man al dertig jaar bij het koor en dat ze wilden minderen. Of ik lector wilde zijn? Ik heb er niet lang over nagedacht en ben het gaan doen. Tja, en dat terwijl ik eigenlijk helemaal niet in 't zicht wil staan en ik dit soort dingen meestal eng vind." Inmiddels is Kools al aardig gewend. Met enige regelmaat is hij op de zaterdagavond en zondagmorgen lector. Hoogtepunten waren Kerstmis, de Paaswake en de televisie-uitzending. "De Paaswake was extra bijzonder omdat ik zelf nu

Parochie
H.H. Antonius en Bavo
Kerkgebouw kathedrale
basiliek St. Bavo
Haarlem
Maarten Kools (36)
Lector

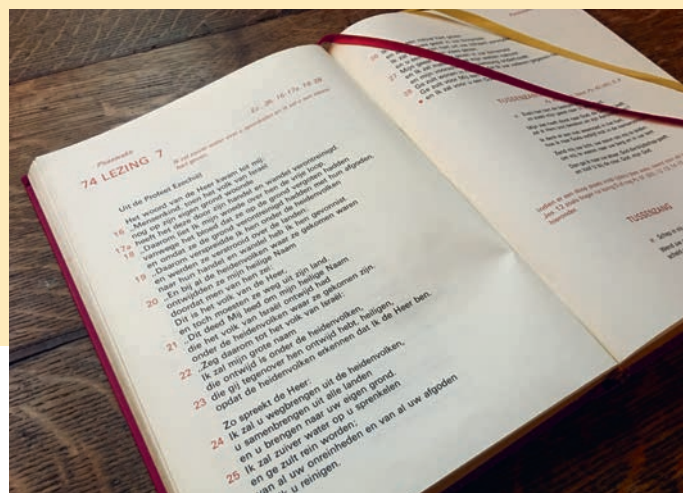

Foto: Daniël Verweij

Parochie H.H. Vitus
en Willibrord
Kerkgebouw
H. Vitus Hilversum
Chris van der Voort (13)
Tom van der Voort (11)
Misdienaars

drieënhalf jaar geleden in de Paaswake gedoopt ben”, aldus Kools. “De Schriftlezing van Ezechiël hoofdstuk 37 over het dal vol beenderen die door de Geest van God weer tot leven komen, vind ik een hele mooie. Ik zie dat ook echt voor me, net als in een film. Ook de profeet Jesaja is favoriet voor mij.” Zijn de Schriftlezingen ook meer gaan leven voor Kools? “Ja absoluut. Omdat je de tekst meermalen voorbereidt en leest, blijft ie beter hangen. Normaal hoor je ‘m in een viering slechts één keer.” Het lectorschap vraagt een goede voorbereiding. “Dat viel wel mee”, zegt hij lachend. “Ik werd in het begin meteen een beetje in het diepe gegooid. Wel was er wat uitleg over het gebruik van de microfoon. De kathedraal heeft een behoorlijke galm. Dat is wel eens lastig. Als er tongbrekers zijn, moeilijke namen, dan kan ik altijd aan de plebaan en diaken vragen hoe ze uit te spreken.” Kools verricht deze taak met veel genoegen. “Toen ik gedoopt werd, had ik nooit gedacht zoiets te gaan doen... en dan sta je daar.” Wij danken God. ■

Plechtig buigen en doorlopen

“**M**isdienaar zijn. Het leukste om te doen in de kerk”, zegt Tom die nu drie jaar misdienaar is. “Je mag met het kruis lopen of met het wierook. Je brengt de spullen naar het altaar. Eerst de kelk, dan de schalen met hosties en dan wijn en water.” Zijn broer Chris, die al weer vijf jaar misdienaar is: “Je hebt wat te doen maar je moet ook stil zijn, je handen gevouwen houden en plechtig doen.” Het is in de Hilversumse Vituskerk gebruikelijk dat de jongens na hun eerste heilige Communie worden gevraagd om misdienaar te worden, en zo toe te treden tot het College van acolieten en misdienaars. Op dit moment zijn er zo’n tien misdienaars naast een tiental acolieten actief in die parochiekerk. Tom: “Ik heb wel eens kaarsvet op mijn toog gehad. Toen schopte ik bij het wegzetten met mijn voet tegen de toorts.” “Ik heb wel eens te vroeg gebeld.

En ook ben ik een keer gestruikeld over een te lange toog”, aldus Chris, die dit vak graag beoefent en graag naar de kerk gaat. “Ik ga iedere zondag misdienen.” Waarop Tom zegt: “Soms heb ik geen zin en dan ga ik lekker in de kerk zitten.” De broers zijn allebei enthousiast over het misdienaarsuitje, zoals het stoomfestival in Dordrecht en een keer naar de Marinehaven in Den Helder. Als misdienaar heb je ook wel eens bijzondere vieringen. Tom: “Ik heb al een Paaswake mogen dienen. En een televisiemis.” Waarop Chris aanvult: “En we waren misdienaar bij de uitvaart van oma. Dat was best moeilijk.” Maar wat nu als je een fout maakt? “Plechtig buigen en doorlopen”, zeggen de jongens bijna in koor. En dat is inderdaad de eerste les voor iedere misdienaar. Chris en Tom beleven er duidelijk plezier aan. Blijven jullie het nog lang doen? “Ja”, antwoordt Tom volmondig, waarop Chris zegt: “Net zo lang als ik het kan doen...” ■

De Bavomis, Jan Valkestijn en de Nederlandse kerkmuziek

Op 16 juni overleed mgr. Jan Valkestijn, van 1963 tot 1989 koordirigent van ons kathedrale koor. Bij diverse acclamaties en psalmrefreinen in de missaaltjes die in het weekend gebruikt worden, staat zijn naam als componist. Welke bijdrage had Valkestijn aan de Nederlandse kerkmuziek?

an Valkestijns Bavomis ontstond in 1967, kort na het Tweede Vaticaans Concilie. Dat was een periode waarin veel werd geëxperimenteerd met liturgie en kerkmuziek in de volkstaal. En wat de kerkmuziek betreft, werd veel rijp en groens van wisselende kwaliteit over de kerkgangers in de katholieke kerken van ons land uitgestrooid. Ik vond

de Bavomis een openbaring: een natuurlijke polyfone stemvoering voor het koor waar de melodieën voor de gemeenschap op natuurlijke wijze ingevlochten waren en een uitdagende, zelfstandige orgelpartij; kortom, een doordacht geschreven compositie die liturgische bruikbaarheid combineerde met artistiek niveau. De mis had echter één nadeel: de koorpartijen waren duidelijk gericht op de mogelijkheden van het Haarlemse kathedrale koor. Het parochiekoor in Den Haag dat ik toen leidde, zou deze hoogstens na zeer lange studie en met veel moeite kunnen zingen.

Voor de kerkmuziek in ons land reikt de betekenis van Valkestijn dus veel verder dan die van rector cantus van het Haarlemse kathedrale koor. Onder zijn leiding verwierf het grote faam. Wat betreft de koorcultuur spiegelde hij zich graag aan de (meest Anglicaanse) Engelse kathedraalkoren. Het is dan ook niet verwonderlijk dat van 1976 tot 1978 bewerkingen van zijn hand verschenen van de vierstemmige Engelse zettingen van zo'n twintig psalmen in Nederlandse vertaling van Silvo Ponten en zijn collega-priester, de dichter Jan Duin. Deze werden aangevuld met een door Valkestijn gecomponeerd refrein. Bijzonder is zijn doorgecomponeerde zetting in motetvorm van Psalm 136 (Zingt voor Hem) voor koor en orgel met een fraai uitgewerkt fugatisch middengedeelte waarvan de kop van het thema is geïnspireerd op het lied "Christus is opgestanden". In een overeenkomstige vorm en bezetting schiep hij een toonzetting van Psalm 148 op Engelse tekst (Praise the Lord in Heav'n). De bewondering voor de Engelse koorcultuur bleek ook uit het toevoegen van een "descant" (een tegenstem voor de sopraan) aan het laatste couplet van verschillende liederen. Dat gebeurde het eerst bij de melodieën uit de Engelse traditie maar later ook bij andere liederen waarvoor Jan Valkestijn dan ook maar tegelijk een vierstemmige zetting schreef.

Jan stond mede aan de wieg van het Bavoliedboek, waarvan de eerste druk in 1972 van de persen rolde. Hoe snel de ontwikkelingen binnen de Nederlandse katholieke kerkmuziek gingen, blijkt wel uit het feit dat al in 1979 een tweede druk verscheen waarin veel Marialieder en

heiligenliederen, die in de eerste druk niet voorkwamen. Wie in het Bavoliedboek de bijdragen van Jan Valkestijn overziet, komt al gauw tot de ontdekking dat er niet één strofisch lied van zijn hand in staat. Daaruit mogen we niet zomaar de conclusie trekken dat Valkestijn zich helemaal niet aangetrokken voelde tot het schrijven van gewone liederen, want hij schreef er wel degelijk, zoals voor de Mis "Gods Volk Onderweg" (1998) op teksten van Michel van der Plas. Het slotlied "Wij zijn uw volk", dat nog regelmatig in de kathedraal wordt gezongen bij de Chrismamis, is een krachtige melodie die, misschien wel dankzij de door de tekst geleide maatwisselingen, op natuurlijke wijze uitnodigt tot meezingen en doet betreuren dat Valkestijn niet meer strofische liederen heeft geschreven. Ook het lied "Maria van Haarlem" uit 2004 getuigt van Jans vaardigheden bij het schrijven van een goed zingbare melodie

BAVO - MIS

Jan Valkestijn

K.+A.: (voorspel) Heer, ontferm U, Heer, ontferm U,
Heer, ontferm U.

K.: Christus, ontferm U.

K.+A.: Heer, ontferm U, Heer, ontferm U,
Heer, ontferm U.

Na de Bavomis uit 1967 componeerde Jan Valkestijn verder de Missa ter Gedachtenis (1974) en de Nicolaasmis (2009). Deze laatste in opdracht van het Bisdom vanwege de toevoeging van Amsterdam aan de officiële naam van het Bisdom. De H. Nicolaas is immers de patroonheilige van de stad Amsterdam. Vermeldenswaard is ook de a capella toonzetting van het lijden van Jezus Christus volgens Johannes, in het kort Johannes-Passie genoemd, die nog elke Goede Vrijdag klinkt in de kathedraal. Het voert te ver om alle muzikale werken stuk voor stuk te noemen. Naast de muziek schreef Valkestijn, die pas op latere leeftijd muziekwetenschap studeerde, enkele boeken over zang en de geestelijke muziek, waarbij het Gregoriaans een belangrijke positie innam. ■

Ton van Eck

Een vergeten mirakel

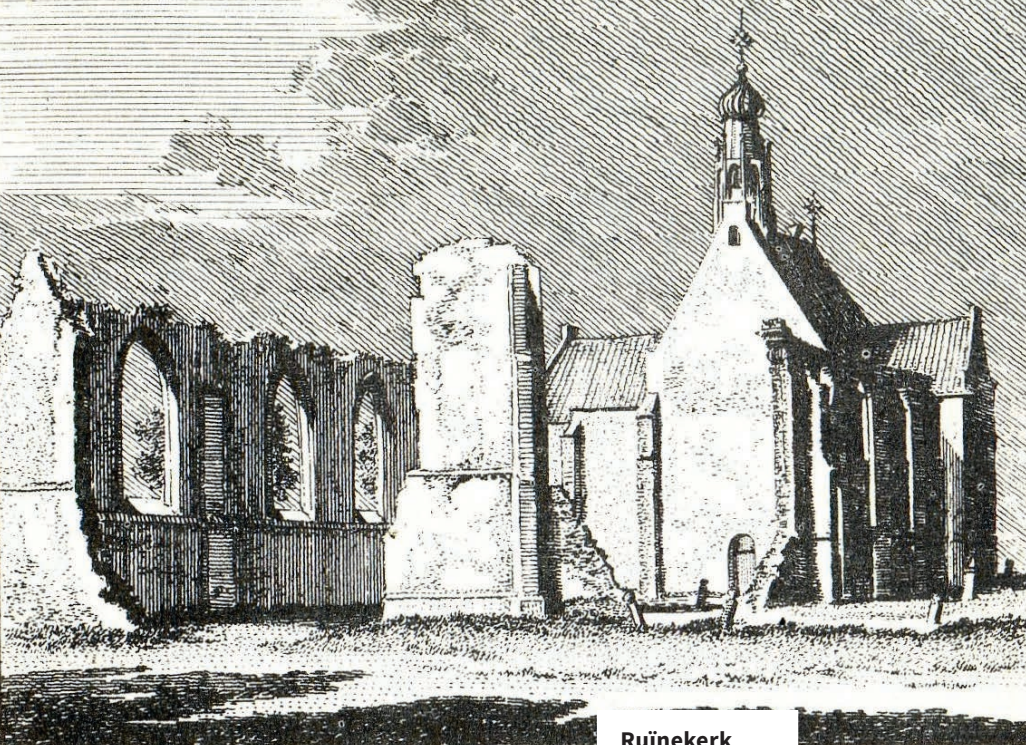
‘Op de plaats waar sinds 977 al, in het centrum van de vier buurtschappen: Oostdorp, Saenegeest, Oudtburgh en Westdorp, een kapel heeft gestaan, verrees na het Mirakel van 1422 een imposante gotische kerk gewijd aan de apostelen Petrus en Paulus. De monumentale westtoren moet een lengte hebben gehad van maar liefst 70 meter.’ Deze droge historische notitie uit een boek over de regio trok de aandacht van de Kerkengek. Een mirakel in Bergen, nooit van gehoord. Gauw op onderzoek uit.

Het mirakel van Bergen

De beruchte St. Elisabethsvloed in de nacht van 18 op 19 november 1421 heeft ook Noord-Holland geteisterd. De bewoners van Petten meenden hun redding te kunnen vinden in de parochiekerk, doch de muren van deze kerk begeven het en van de vierhonderd aanwezigen zijn er slechts drie die het overleven. De bezittingen van de Pettemers, de kerkgoederen inclusief, drijven in de richting van Bergen, waar schout Jan van Prucen onder de aangespoelde voorwerpen een kastje aantreft met het Allerheiligste, gevat in een ciborie en een pyxis, het heilig Chrisma en de heilige Olie. Na de Bergense pastoor te hebben gewaarschuwd, worden de kostbaarheden per schuit naar de parochiekerk gevaren. De hostie(s) in de pyxis blijken dusdanig door het zeewater aangetast, dat ze op dat moment onmogelijk kunnen worden genuttigd. Daarom wordt de inhoud van de pyxis overgedaan in een houten nap, die veilig in de Bergense kerk wordt opgeborgen. De kerkschatten zullen worden teruggegeven aan de pastoor van Petten. Men vergeet dat en na verloop van jaren herinnert de toenmalige koster Gerardus, inmiddels priester gewijd en zelf pastoor geworden van dezelfde kerk, zich het gebeuren tijdens zijn kosterschap en zoekt de houten nap. Tot zijn grote verbazing ontdekt Gerardus dat de ‘vloei-stof’ was verdwenen en de stof droog en als bloed gekleurd. Vanaf dat moment wordt de houten nap als relikwie in de Bergense kerk bewaard. Een gedeelte wordt ingesloten in de kostbare monstrans, ten behoeve van de vele pelgrims. Onder hen bevinden zich Henricus, hulpbisschop van

Het Mirakel van Bergen, fresco van Jaap Min

Ruïnekerk
in 1730

Het schip naar
het orgel

Het hostiewonder van Bergen is in vergetelheid geraakt

Utrecht, magister Willem Molenaar van Leiden, doctor in het kerkelijk recht, Volper Schult van Gorkum, pastoor van Alkmaar, Willem Keuser, pastoor van Heiloo, Martinus, pastoor van Schoorl en Godefridus, pastoor in Schermer. In de buurtschap Zanegest, waar de pyxis is gevonden, wordt ter ere van het Heilig Bloed een kapel gebouwd. Deze grote kerk in Bergen trekt vooral 's zondags voor het Hoogfeest van Pinksteren talrijke pelgrims. Tijdens de Beeldenstorm in 1566 blijkt de relikwie verloren te zijn gegaan. Op 21 februari 1574 is de kerk op last van de geuzenleider Diederick van Sonoy in brand gestoken en daarbij geheel verwoest.

Vergetelheid en verder

In tegenstelling tot het Heilig Bloedwonder van Alkmaar, is het Heilig Hostiewonder van Bergen in de vergetelheid geraakt. De herinnering aan het mirakel is afgebeeld in de huidige Petrus en Pauluskerk door de Bergense schilder Jaap Min. Na de verwoesting van de oude bedevaartskerk

in 1574 wordt tegen het einde van de zestiende eeuw het koorgedeelte van de kerk herbouwd en in gebruik genomen door de Reformatorische gemeente. De ruïne aan de westzijde van het herstelde koor blijft als zodanig behouden. Haar huidige gestalte krijgt het middeleeuwse gebouw na een restauratie en ook uitbreiding, begonnen in juni 1955 en voltooid op 21 maart 1961. De uitbreiding betreft een vergroting van de kerk naar het westen toe met één travee, met gebruikmaking van de nog aanwezige muur van de ruïne. Tijdens de restauratie zijn de fundamenten aangetroffen van een oudere tufstenen kerk.

De Bergense katholieken

Voor het katholieke deel van de Bergens bevolking breekt vanaf het moment dat de oude kerk verwoest is de schuilkerkperiode aan. Na de bediening door rondtrekkende reguliere priesters is Bergen vanaf 1645 weer voorzien van 'vaste' pastoors. Na de kerkbrand in 1809, waarbij niets kan worden gered, wordt in 1810 een nieuwe kerk in gebruik genomen. De ingebruikname van een nieuwe kerk zal Bergen nog twee maal ten deel vallen. In 1867 neemt de Bergens parochie haar intrek in een schepping van architect Asseler. Cuypers noemt deze kerk in zijn boek (samen met Kalf geschreven in 1910)

‘een aardige Waterstaatsstijl met Romaanse elementen’. De toen gebouwde pastorie staat er nog steeds.

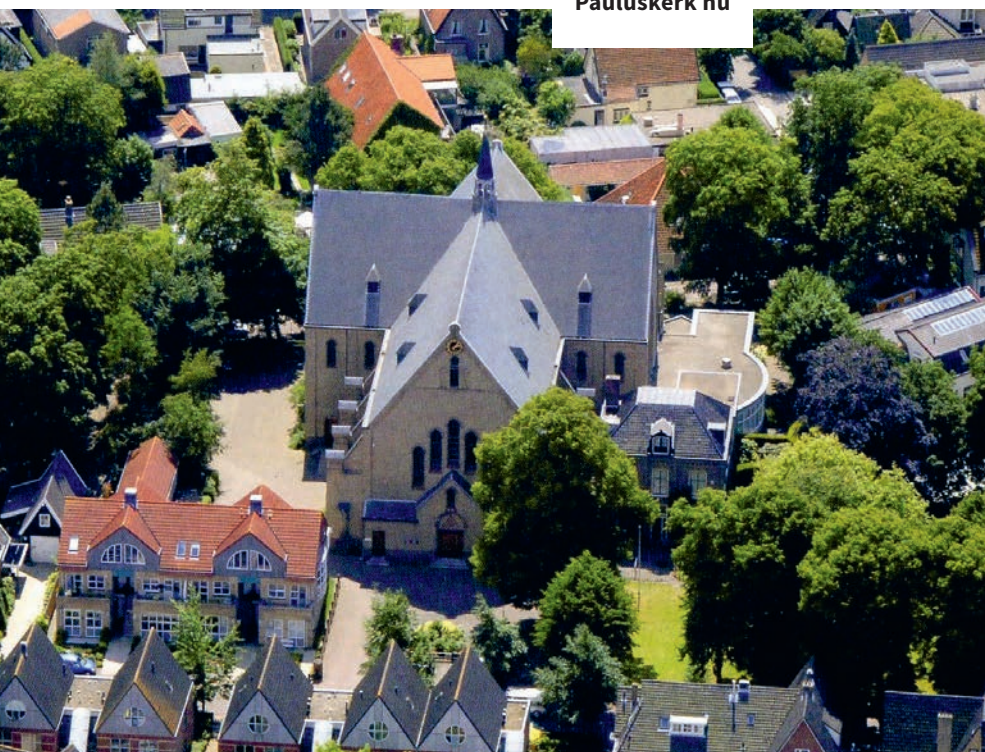
De huidige Petrus en Pauluskerk

In 1924 bouwde architect Leijen de huidige Petrus en Pauluskerk aan de Dorpsstraat. De kerk heeft een lengte van 46 meter, een breedte van 29 meter in de transepten en 20 meter in het middenschip plus zijbeuken. De nokhoogte bedraagt eveneens 20 meter. Het lag in de bedoeling dat de kerk verlengd zou worden met één travee en een toren met zijkapellen. Dat gebeurde nooit. Uit de bouwtijd dateren ook de ramen in de apsis (de zeven sacramenten verbeeldend) van Louis Franciscus Asperslagh, leerling van Jan Toorop. De kerk met een Pelsorgel uit 1932 heeft een opmerkelijk gunstige akoestiek. De kruiswegstaties zijn van Jan Min en dateren uit 1944, die ook het mirakel van 1422 verbeeldde. De preekstoel uit 1882 met de beeltenissen van de vier westerse kerkvaders (Ambrosius, Augustinus, Gregorius en Hiëronymus) komt nog uit de oude kerk. Het hoofdaltaar van 1911 van het atelier Maas (Jan Maas maakte ook veel werk voor de kathedraal) kwam ook nog uit de oude kerk. In 1974, het 50-jarig jubileum van de kerk, kwam er een nieuw door Jaap Min ontworpen altaar. Veel later (in 1996) kwamen de beelden van Joseph en Maria uit de voormalige H. Hartkerk in Haarlem hier staan. Petrus en Paulus (uit 1874) waren hier natuurlijk al eerder, die kwamen weer uit de oude kerk.

Een verdwenen monument

Bernardus Smeeman, pastoor van de Monnickendamse H.H. Nicolaas en Antoniuskerk, zag zijn inspanningen bekroond toen

↓ **Petrus en Pauluskerk nu**

Bergen in volle glorie: H. Bloedprocessie (voor 1574)

op 8 juli 1898 in het schilderachtige Zuiderzeestadje de congregatie van de zusters Ursulinen van het bisdom Haarlem werd gesticht (zie *SamenKerk* juli/aug. 2006). In 1907

vindt een grote verhuizing plaats vanuit Monnickendam naar Bergen. Het Bergense ‘filiaal’ wordt uiteindelijk het moederhuis van de congregatie. De monumentale koepelkapel was op 31 december 1929 door de bisschop van Haarlem geconsacreerd. Jammer dat dit monumentale

bouwwerk van Bergen, de kapel van de Zusters van Bergen, in 1991 is gesloopt. Tot troost: er is nog een kapel over in het gebouwencomplex ‘De Uuthof’ gelegen aan de Nesdijk. ■

Hein Jan van Ogtrop

Zie ook de website www.kerkengek.nl

Wie meer wil weten kan veel vinden in het boek van Frits David Zeiler ‘Kerken in de heerlijkheid’. Over orgels en kerken in de regio handelt het boek: ‘Klinkend langs de duinvoet’; blz. 67 e.v. gaan over Bergen.

De beide bisschoppen genoten deze zomermaanden van vakantie, rust en retraite, maar hebben toch ook de nodige activiteiten ondernomen. Vanaf september zijn beider agenda's weer goed gevuld. Een greep hieruit vindt u hieronder.

O p 23 juli was Mgr. Hendriks te gast bij de Zusters Birgittinessen te Weert.

O p 15 augustus vierde Mgr. Punt het Hoogfeest van Maria Ten Hemelopneming in het heiligdom te Heiloo. Ruim 700 gelovigen vierden het feest mee.

Mgr. Tesfamariam Menghsteab

O p 1 september ontving Mgr. Punt de emeritusaartsbisschop van Lipa (Filippijnen), Mgr. Ramon Arquelles, en de aartsbisschop van Asmara (Eritrea), Mgr. Tesfamariam Menghsteab.

M gr. Punt was op 2 september te gast op een Mariale gebedsdag te Keulen, waar de aartsbisschop van Keulen, kardinaal Woelki hoofdcelebrant was in de Eucharistieviering.

O p 3 september was Mgr. Hendriks hoofdcelebrant b.g.v. het 125 jarig bestaan van de Sint Vituskerk te Hilversum.

V an 11 t/m 14 september was Mgr. Punt mee met de bisdombedevaart naar Fatima.

O p 1 oktober zijn beide bisschoppen in de Kathedraal vanwege het Bavofeest.

D aags daarna, op 2 oktober vieren beide bisschoppen dit patroonsfeest met de leden van het kathedraal kapittel.

O p 8 oktober viert Mgr. Hendriks het 125 jarig bestaan van de Dionysiusparochie te Heerhugowaard.

O p 22 oktober zal zuster Maria Vrede (van de Zusters van het Mensgeworden Woord, beter bekend als de Blauwe Zusters) haar eeuwige gelofte doen tijdens een viering in de Haarlemse Kathedraal. Mgr. Hendriks zal hierin voorgaan.

Monumentenwacht Noord-Holland

Bouwkundige inspecties en adviezen aan particulieren, ondernemingen, stichtingen en overheden over monumentale gebouwen in Noord-Holland

- Beoordeling van offertes en prijsopgaven
- Bereikbaarheids- en veiligheidsplannen

info@monumentenwachtnoordholland.nl
www.monumentenwachtnoordholland.nl

T: 075 6474588
F: 075 6474593
Veerdijk 32, 1531 MS Wormer
Postbus 79, 1520 AB Wormerveer

"Dit is mijn Lichaam..."

Voor iedere Eucharistieviering pakt een koster de bekende bussen erbij. De kleine hosties in de ciborie en een grote op de pateen. Ook schenkt hij van de speciale miswijn in een kannetje, samen met een kannetje gewoon water. De priester kan aan de mis beginnen. Hosties zijn er in verschillende soorten. Hoe worden ze gemaakt?

In Nederland zijn nog enkele hostiebakkerijen. Die van het Doveninstituut in St. Michelsgestel is een van de bekende. Daar werken sinds 1844 mensen met vooral een auditieve beperking, die jaarlijks tussen de veertig en vijfenveertig miljoen stuks hosties maken. De hosties van het Doveninstituut worden niet alleen in Nederlandse kerken gebruikt. Jaarlijks exporteren ze duizenden bussen naar Amerika, Engeland, Suriname, enzovoort. Grote hosties in verschillende maten. Klein ook. Rond of rechthoekig. Van wit of bruin brood. Wel ongedesemd brood, dat wil zeggen zonder gist.

Van water en tarwebloem wordt een beslag gemaakt. Deze wordt vervolgens op een hostie-ijzer (vergelijkbaar met een wafelijzer) gebakken. Het overvloedige beslag wordt eraf geknipt en dan worden de grote koeken in een droogrek geplaatst. Rita de Werdt, de leidinggevende

Glutenvrije of glutenarme hosties

'Glutenvrije hosties' zijn in feite hosties met zo weinig gluten dat die normaalwijze geen probleem vormen voor mensen met coeliakie (glutenallergie). 'Glutenvrij' is dus een niet helemaal precieze benaming, er zitten toch een paar gluten in. Totaal zonder gluten kan het geen brood worden, deftig gezegd: de panificatie komt niet tot stand. En dat is nodig voor de geldigheid van de viering, omdat we altijd gebonden zijn aan wat Jezus heeft ingesteld en gewild. Zeker omdat het om zo iets belangrijks gaat, is de Kerk daar altijd precies in geweest: "Doet *dit* tot mijn gedachtenis", gaat om de viering en tegenwoordigstelling van het paasmysterie en dus van onze verlossing en Jezus heeft daarvoor in het kader van een Paschamaal het brood en de wijn gekozen en niet de andere producten die op tafel stonden. In Nederland geeft de Nationale Raad voor Liturgie voor miswijn en voor glutenvrije (eigenlijk dus: glutenarme) hosties een goedkeuringssticker uit. (Bron: website Bisdom/Arsacal)

van de hostiebakker Sint Michael: "Direct na het bakken van de grote koeken moeten ze even drogen, anders zijn ze te bros om de grote of kleine hosties uit te stansen." Dit stansen gebeurt met een machine. Water en bloem. Meer niet? De Werdt: "Nee, enkel water en tarwebloem van de hoogste kwaliteit. De Nationale Raad voor Liturgie schrijft voor dat we de hosties zo zuiver mogelijk moeten houden. Wel hebben we allerlei soorten. Dunne witte hosties of iets dikkere bruine. Ronde en vierkante. Iedere kerk kan daarin z'n voorkeur hebben." ■

Eric van Teijlingen

Hoe de glutenvrije/-arme hostie uit te reiken?

Glutenarme hosties moeten altijd apart gehouden en behandeld worden van de gewone hosties. Leg een glutenarme hostie nooit in een ciborie met andere hosties. Dit geldt ook voor een pyxis met (een) glutenarme hostie(s). Aanraking met gewoon brood, en dus ook gewone hosties, kan voor coeliakiepatiënten (grote) problemen geven. Het beste worden glutenarme hosties in een aparte pyxis bewaard in het tabernakel. Degene die communie uitreikt kan de glutenarme hostie ook niet aanraken, door deze uit te reiken. Degene die de communie ontvangt, zal de hostie zelf uit de pyxis moeten nemen. Soms is het beter te adviseren dat parochianen, na overleg met de pastor, zelf thuis een doosje ongeconsacreerde glutenarme hosties bewaren en voor een Eucharistieviering een pyxis met één hostie op de credenstafel klaarzetten om te consacreran.

*Laat ze maar los, zegt Maria.
Laat ze maar los
je zorgen,
je problemen,
je onzekerheid over de toekomst
en over jezelf.
Geef maar hier
je angstdromen,
je gepieker over hoe het zal gaan
en hoe het verder moet.*

*Al die zorgen
vertrouw ze me toe
en ik zal ze dragen
en meegaan op je levensweg.*

*Dan zul je ontdekken
hoe licht het loopt,
hoe weinig ik van je vraag
en hoe rustig het wordt van binnen.*

Auteur onbekend

Werk mee aan een cultuur van **ontmoeting**

Onverschilligheid

In een preek gehouden op 13 september 2016 zegt Paus Franciscus: "Wij zijn gewend geraakt aan een cultuur van onverschilligheid. We moeten streven naar de genade om een cultuur van ontmoeting, een vruchtbare ontmoeting, te creëren. Ontmoeting die elke persoon in zijn eigen waardigheid als een kind van God herstelt, de waardigheid van een levende persoon. We zijn gewend geraakt aan onverschilligheid als we de rampen van deze wereld of kleine dingen zien: 'Wat een schande, arme mensen, kijk eens hoe ze lijden' en dan gaan we door. (...) Maar als ik niet stil sta,

Paus Franciscus geeft op 27 september 2017 het startsein voor een wereldwijde campagne over migratie: "Share the Journey" (= Wees reisgenoot voor migranten). Hij roept ons op om mee te bouwen aan een cultuur van ontmoeting en mee te helpen aan herstel van menselijke waardigheid van migranten. Zoals bekend is onze paus vanaf het begin van zijn pontificaat in maart 2013 verbonden met het lot van migranten.

De diocesane Caritas sluit bij de campagne aan bij het diaconaal weekend van 11-12 november a.s. met als titel: 'Welkom!'. We willen vluchtelingen welkom heten in onze steden, dorpen en wijken. We doen een beroep op alle groepen in de parochies van ons bisdom en individuele gelovigen om gehoor te geven aan de oproep van paus Franciscus om actief mee te bouwen aan deze cultuur van ontmoeting, bijvoorbeeld door in de parochie zelf activiteiten te organiseren of als deelnemer mee te doen aan activiteiten die georganiseerd worden in het teken van deze campagne.

als ik niet kijk, als ik niet aanraak, als ik niet spreek, dan kan ik geen ontmoeting hebben en kan ik niet bijdragen aan een cultuur van ontmoeting.”

Als het gaat om ontwikkeling, dan gaat het niet in de eerste plaats om het verminderen van armoede, maar het

Caritaszondag 12 november

De komende jaren worden er veel vluchtelingen opgenomen in onze steden en dorpen. De gemeente zorgt voor huisvesting. Vluchtelingenwerk zorgt voor begeleiding.

Maar wie heet ze echt welkom? Wie nodigt hen uit? Wie leert hen de weg? Wie zorgt ervoor dat zij zich thuis gaan voelen bij ons en wij hen? Een uitdaging voor de caritas om deze mensen welkom te heten. Zondag 12 november willen we dit thema bij en rond de weekendvieringen volop aandacht geven. Concrete suggesties en ideeën vindt u in de informatiebrochure: WELKOM?! De brochure is te vinden op de website van het bisdom: www.bisdomhaarlem-amsterdam.nl/afdeling/diaconie of op Extranet van het bisdom. U kunt de brochure ook aanvragen via de bisdomafdeling Caritas.

Wat kunt u doen?

Kijk voor voorbeelden van activiteiten van groepen, jongeren, gezinnen, enz. op de (Engelstalige) campagnewebsite: journey.caritas.org

Organiseer samen met migranten in uw gemeenschap bijeenkomsten van ontmoeting. Kook bijvoorbeeld voor elkaar. Geef migranten de gelegenheid iets te vertellen over hun ervaringen met integratie in uw gemeenschap. Bespreek samen hoe nieuwkomers nog beter ondersteund

kunnen worden bij hun integratie in uw gemeenschap. Help nieuwe statushouders (= geaccepteerde vluchtelingen) aan huisraad. Werk waar mogelijk samen met andere mensen en organisaties in uw gemeenschap die zich inzetten voor vluchtelingen en andere migranten, zoals bijvoorbeeld met Vluchtelingenwerk: help iemand één keer in de week anderhalf uur als taalcoach, of help als jobcoach mensen bij het vinden van vrijwilligerswerk, betaald werk,

gaat in de allereerste plaats om herstel en bevorderen van menselijke waardigheid. Wij zijn allemaal lid van dezelfde mensenfamilie. Allemaal geschapen naar Gods beeld en gelijkenis. Wij mogen elkaar ontmoeten als mensen die vertrekken, als mensen die onderweg zijn, als mensen die als nieuwkomer in een gemeenschap ontvangen worden. De ontmoeting, de “inburgering” en integratie is een gezamenlijke verantwoordelijkheid van zowel de nieuwkomer als de ontvangende gemeenschap. Samen onderweg betekent elkaar ontmoeten en het versterken van de contacten en verbindingen tussen migranten en mensen die al langer in een gemeenschap wonen.

Share the Journey

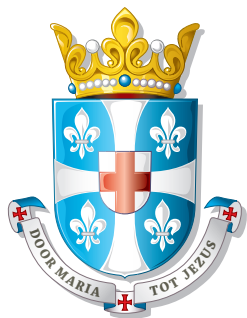
De *Share the Journey* campagne loopt tot 2019 en richt zich op alle mensen van goede wil. Binnen de Kerk wordt de campagne gestimuleerd door Caritas. Caritas is de organisatie van de Rooms-Katholieke Kerk waarmee de Kerk uitdrukking geeft aan de liefde van God, de liefde van Christus die werkt door onze harten en onze handen voor alle mensen, en vooral voor mensen van wie de menselijke waardigheid onder druk staat. Door mee te doen aan deze *Share the Journey* campagne in ons bisdom wil de diocesane Caritas hier uiting aan geven en we roepen alle groepen binnen parochies op om te zoeken naar manieren om aan deze oproep van paus Franciscus inhoud te geven: parochiële Caritas groepen, jongerengroepen, bezoekgroepen, vormelingen en u allen, wees reisgenoot van migranten. ■

Wim Piels

**Meer informatie over Caritas en hun activiteiten: Caritas Bisdom Haarlem-
Amsterdam Stafmedewerker Ernst Meyknecht
caritas@bisdomhaarlem-amsterdam.nl**

Agenda

Zondag 17 september

Westfriese bedevaart

10.30 uur Eucharistieviering, 12.45 uur Stille aanbidding, 13.15 uur Marialof

Zaterdag 23 september / 18 november

Besturencursus bisdom

Haarlem-Amsterdam

9.30 – 16.00 uur

Aanmelden: Marius van der Knaap
(06-47039604 of mvanderknaap@bisdomhaarlem-amsterdam.nl)

Zondag 24 september

Gezinsdag

Vanaf 13.30 uur ontmoeting en catechese in het Julianaklooster, 16.00 uur H. Mis (Bedevaartkapel), aansluitend processie en warm eten in het Julianaklooster
Info en aanmelden: zusters@olvternood.nl

Woensdag 27 september / 18 oktober / 22 november / 13 december

“Het Rijk der Hemelen is nabij”

Cursus over het Evangelie van de Matteüs
19.30 – 21.00 uur in het Julianaklooster
Info en aanmelden: zusters@olvternood.nl

Dinsdag 3 – vrijdag 6 oktober

Mariaretraite “Vanuit het gedachten- goed van de H. Grignon de Montfort”

Info en aanmelden: 072-5051288
of info@olvternood.nl

Zaterdag 7 oktober

Eerste Zaterdag Bedevaart

Maandelijks gebeds- dag voor roepingen tot het priesterschap, diaconaat en het religieuze leven. 12.00 uur H. Eucharistie, 11.25 uur Rozenkransgebed, biechtgele- genheid, 14.30 uur Aanbidding / Lof

Gastenhuis, retraite/ conferentiecentrum Onze Lieve Vrouw ter Nood

Van dinsdag 3 t/m vrijdag 6 oktober zal er in Julianaklooster in Heiloo een (stille) Mariaretraite zijn over het gedachten- goed van de H. Grignon de Montfort. Door Maria tot Jezus, zoals bij ons op de Genadekapel staat, is zijn adagium. Zr. Iuxta Crucem en kapelaan Johannes van Voorst zullen de inleiders zijn.

Naast retraites en conferenties is ons gastenhuis ook heel geschikt om indivi- dueel als gast enkele dagen rust te vin- den. U kunt heerlijk wandelen op het heiligdom, waar ook dagelijks de H. Mis is en biechtgelegenheid. In het klooster kunt u in de studieweken het getijden- gebed meebidden met de seminarie- gemeenschap. Van harte welkom!

Vrijdag 13 oktober

Zesde en laatste Fatimadag:

Nightprayer voor jongeren

De dag van het Zonnewonder in Fatima in 1917, wie wat de Heer ons wilt schenken...
19.00 uur H. Eucharistie, processie, biecht- gelegenheid en nachtelijke aanbidding

Zondag 29 oktober

Gezinsdag (zie 24 september)

Vrijdag 3 november

Impulsdag geloofsopbouw bisdom Haarlem-Amsterdam

13.00 – 17.30 uur (Julianaklooster)
Info en aanmelding: Matthijs Jansen
mjansen@bisdomhaarlem-amsterdam.nl

Zaterdag 4 november

Eerste Zaterdag Bedevaart

(zie 7 oktober)

Zondag 19 november

Wake-up!! Together

Jongeren vanaf 16 jaar ontmoeten elkaar op de jongerenzolder (Julianaklooster).
12.00 uur brunch, aansluitend programma tot circa 17.30 uur
Info en aanmelding: Karin Blaauw
(072-5712324, karinblaauw@hetnet.nl)

Gezinsdag

(zie 24 september)

Zaterdag 2 december

Eerste Zaterdag Bedevaart

(zie 7 oktober)

Vrijdag 8 december

Hoogfeest van de Onbevleete Ontvangenis van Maria

12.00 H. Eucharistieviering, aansluitend “Maria-koffie”

Zondag 17 december

Gezinsdag Kerstfeest

Special programma i.v.m. Kerstmis
Info en aanmelden: zusters@olvternood.nl

Voor data tienergroepen **H Theresia van het Kindje Jezus (meisjes)**

en **St. Joris (jongens)** zie website Binnenkort ook de lancering van de vernieuwde website www.olvternood.nl dus houdt hem in de gaten!

Leo Fijen is hoofd levensbeschouwing KRO-NCRV en directeur van uitgeverij Adveniat

Het leven is geen probleem dat moet worden opgelost maar een mysterie dat moet worden geleefd. Dat is de lijfspreuk van Martin Los, priester en vader die een ontroerend boek schreef over de dood van zijn dochter Rosa. Zij stierf precies een jaar geleden nadat twee jaar geleden longkanker bij haar was geconstateerd. Martin Los schreef niet het zoveelste rouwboek over datgene wat geen vader of moeder wil meemaken: je eigen kind uit handen geven. Nee, deze bijzonder priester en pastoor van De Meern die zelf al meer dan 1.300 uitvaarten had geleid beschrijft wat een vader en moeder meemaken als hun dochter dodelijk ziek wordt en geeft soms hartverscheurend weer wat een gezin ervaart in de ziekte van je meest dierbare zus die geen genezing meer mag verwachten. In die zin is het boek geen stappenplan want de dood is voor iedereen anders en blijft een mysterie dat geleefd moet worden.

Ik leerde Martin Los en zijn vrouw Nelleke 30 jaar geleden kennen toen ik mijn eerste schreden op tv-gebied zette. Ik mocht een reportage maken over een dominee en zijn vrouw die met het hele gezin de overstap maakten naar de rooms-katholieke kerk. En ik was erbij toen Martin Los na pauselijke dispensatie van de celibaatsverplichting de priesterwijding ontving van kardinaal Adrianus Simonis. Ik was toen onder de indruk van de waardigheid waarmee Martin en zijn gezin de wijding beleefden. Nergens was er het triumfalisme van de dominee die toch maar mooi priester kon worden en getrouwd kon blijven. Nergens was er voldoening van deze toch opmerkelijk overgang in de katholieke kerk. Ik ontmoette een dominee en zijn vrouw die in hun diepste geweten niets meer anders konden dan de volheid van het kerkelijk en sacramentele leven in de Rooms-Katholieke Kerk zoeken en naderen. Ik zag een gezin thuishoeren, in alle rust en met een respectabele sereniteit.

Diezelfde waardigheid en sereniteit herkende ik in de eerste schetsen die ik van dit boek las. Ik weet het nog goed. Martin Los kwam zijn schetsen zelf naar de

uitgeverij brengen, in 37 hoofdstukken die verwezen naar de 37 jaren van zijn dochter. En het boek moest verschijnen, precies een jaar na de dood van zijn dochter. Als een ode aan Rosa die haar zinloze ziekte en dood betekenis gaf door voor veel jongeren een weblog bij te houden en zo leerde dat de dood bij het leven hoort, ook al komt die dood soms veel te vroeg. En vader Martin kijkt naar zijn dochter met bewondering: zo blijft de dood een mysterie maar wordt het sterven wel gedeeld. De vader die zo vaak als pastoor families begeleid heeft bij ziekte en sterven, leert nu dat het aller-

Een priester, een vader, de dood van zijn kind

Foto: Martin Los @martinuslos

belangrijkste is om er te zijn, dat je niets hoeft te zeggen of te doen. Je ontdekt dan wat het betekent om familie te zijn, verbonden door alle pijn en dood heen. Hij schrijft geen geloofsboek, maar steekt zijn geloof ook niet onder stoelen of banken. En zo is dit boek toch vooral een hartenkreet van een vader die zijn dochter verliest en die ook mag ervaren dat verlies meer is dan wanhoop. Zijn dochter leeft verder, door de dood heen. Zo gelooft hij, zo schrijft hij als vader en pastoor. ■

Rouw op mijn dak, een priester, een vader, de dood van zijn kind | Martin Los | ISBN 9789492093523
www.adveniat.nl | € 19,95

Nederlandse Dag in Lourdes

Vakantie in eigen land of naar een all-inclusive aan een tropisch strand. Een paar honderd Nederlanders bezocht deze zomer Lourdes in Frankrijk. Enkele Noord-Hollanders namen deel aan de verschillende reizen naar Lourdes, waar op 27 juli een Nederlandse Dag werd gehouden.

D

Donderdag 27 juli verzamelden zich ruim tweehonderd Nederlanders bij het heiligdom van Lourdes voor een Nederlandse Dag. Het waren deelnemers aan een fietssponsor-tocht (van Den Bosch via Lourdes en Santiago Compostella naar Fatima), de kampeerbedevaart voor families, de kinder- en jongerenbedevaart en de groep Young Travellers, samen met andere landgenoten die op hun vakantie deze bekende Mariabede-vaartplaats in de Franse Pyreneeën bezochten. In Lourdes was die week ook de groep Jongeren voor zieken actief. De gezamenlijke bedevaarts-dag begon om 7.30 uur met een Eucharistieviering bij de grot, waar in 1858 de heilige Maagd Maria aan het jonge meisje Bernadette Soubirous is verschenen. Aan-sluitend werd in hotel Arcade voor iedereen een heerlijk ontbijt geserveerd. Voor de kinderen en tieners was er een leuk eigen programma. Ze maakten eigen rozenkransen en lichtkapjes voor hun processiekaars. De fietsers maakten die middag een trainingsrondje. Na 1200 kilometer in de benen stond voor de vrijdag de eerste echte bergetappe

Iedereen had een prachtige dag beleefd in en om het bijzondere heiligdom

op het programma. Aan het eind van de middag werd deelgenomen aan de Sacramentsprocessie, welke geleid werd door het aartsbisdom van Westminster (Londen), dat met 950 pelgrims in Lourdes was waaronder 450 jongeren. De Nederlandse Dag

werd afgesloten met de altijd indrukwekkende licht-processie. Jong en oud, nieuwelingen en doorgewinterde lourdesgangers, iedereen had een prachtige dag beleefd in en om het bijzondere heiligdom van O.L.V. van Lourdes. In de zomer van 2018 wordt weer een Nederlandse Dag in Lourdes gehouden. ■

Peter Groot (55) uit Schagen begeleidde een groep van 23 jongeren die een week de handen uit de mouwen staken als vrijwilliger in het heiligdom. “We hielpen op het treinstation en bij de grot. Bijna iedere lichtprocessie die week waren er bij, bijv. ook bij het zingen. Het werk in de baden en bij de treinen maakte het meeste indruk op de jongeren, omdat je op die plekken direct met de zieke medemens te maken hebt.”
Info: www.jongerenvoorzieken.nl

Wil Groen (68) uit Amsterdam begeleidde de fietssponsortocht. In totaal fietsten 62 fietsers de hele route of stukken daarvan. Zij haalden 20.000 euro op voor pelgrims die financieel een steuntje nodig hebben voor hun deelname aan een bedevaart. “Mooie momenten waren voor mij onder meer de viering op de *Cruz de Ferro*, waar alle Caminogangers een steentje achterlaten. Ik heb ook een paar steentjes van vrienden uit Nederland neergelegd. Ook de aankomst in Lourdes deed me erg goed, toen er veel mensen ons bij het heiligdom stonden op te wachten. Maar vooral de aankomst in Fatima. We zijn er... en we zijn er allemaal, dacht ik. Ik was een maand van huis, maar het was een prachtreis. Ik mocht met anderen voor de fietsers zorgen en zij vertelden mij hun verhalen.” Foto's en filmpjes op www.vnb.nl (reisverslagen).

Sjoerd Brandsma (30) uit Langedijk ging met de Young travellers mee, een groep van zo'n twintig enthousiaste jongeren. “We zijn wezen hiken en raften. We hebben ook een meerdaagse wandeltocht door de bergen gemaakt. Het leuke was vooral de sportieve activiteiten naast Lourdes als pelgrimsplek, waar we een aantal vieringen hadden zoals de viering bij de grot. Het was een leuke groep van 16 t/m 34 jaar en het klikte allemaal erg goed. Leuk om nog eens te doen.”

DENK JE EROVER PRIESTER TE WORDEN?

Kijk eens op www.tiltenberg.org of kom langs in Heiloo!

Grootseminarie St. Willibrord
Hoogeweg 65
1851 PJ Heiloo
telnr. : 072 505 1288
www.tiltenberg.org

Wilt u de priesteropleiding steunen?
Uw gift is zeer welkom op rek.nr.
NL64 INGB 000 000 5464
t.n.v. Het Grootseminarie

UITVAARTVERZORGING A. DE JONG

sinds 1966 een vertrouwd gezicht
voor een uitvaart vanuit het bisdom

persoonlijke begeleiding vanuit een familiebedrijf

Alle persoonlijke en rituele wensen zijn mogelijk

voor vrijblijvende inlichtingen: tel.: (020) 676 13 37

Clostraat 42, 1077 KJ Amsterdam
Sloterweg 1184, 1066 CV Amsterdam
dejong@uitvaart.nl

www.uitvaartcentrum.amsterdam

VREEKER BEGRAAFPLAATSSERVICE

www.begraafplaatservice.nl

Padverhardingen
Groenbeheer
Boomverzorging
Beschoeiingen en keerwanden
Oplossingen voor grondwateroverlast
Knekelputten
Grafbekisting, loopplanken en transportkar
Natuursteen, Grafmonumenten

Grafdelven
Graven ruimten
Op- en herbegraven
Grafkelders
Urnen bestemmingen
Aanleg en uitbreiding
Renovatie en herindelung
Onderhoudswerkzaamheden

De Hout 47, 1607 HB Hem
T: 0228-544484 • F: 0228-544651

Met zorg betrokken

In de zomeredities van de parochiebladen veel aandacht voor wat er dit voorjaar gebeurd is in de diverse parochies, maar ook wordt vooruitgekeken naar het nieuwe seizoen na de zomervakantie. We bladerden op een zonnig terrasje aan de Noord-Hollandse kust door alle parochiebladen en nippend aan een fris glaasje witte wijn vielen de volgende berichtjes op...

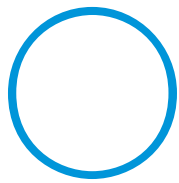

De zomerse tijd is ook de tijd voor de koorreisjes en de misdienaaruitjes. Op zondag 2 juli - zo lezen we in **Augustinus Nieuws** - was de laatste gezinsviering voor de grote vakantie in de Augustinusparochie (**Amsterdam-Buitenveldert**). Het kinderkoor 'Prima Voce' zong en las gebedjes voor. Ook waren de communicantjes weer van de partij. Na afloop gingen ze samen een dag uit. Naar Linnaeushof. Het was heerlijk zomerweer en de kinderen hebben uren gespeeld. Na afloop nog pannenkoeken eten. Deken-pastoor Ambro Bakker sloot hier gezellig bij aan. Kortom, een geslaagde dag. Het uitje van kinderkoor Eigenwijs van de parochie **Wieringenmeer** ging dit jaar naar de speeltuin Oud-Valkeveen (bij Naarden). **Steunzender:** "Binnen de kortste keren waren de kinderen in geen velden of wegen te vinden. Botsauto's, waterfietsen, zweefmolen, achtbaan, glijbaan... er werd volop genoten."

In **De Voorloper** van de St. Johannes de Doperparochie in **Grootebroek** twee berichtjes over de op de parochieveiling verkochte uitjes. Een veertiental personen kregen een mooie wandeltocht aangeboden in het Drachterveld en de Koewijzend, waar de opgegraven resten van het vrouwenklooster Betlehem uit 1475 te zien zijn, als ook een verdwenen mannenklooster Nieuw Licht (verwoest in de Reformatie in 1572). Door naar de Kersenboogerd en weer terug naar Grootebroek. Een ideaal bericht voor *De Voorloper*...

Ok een leuke kindermiddag in de BOAZ-parochies. Dat is: **Bloemendaal, Overveen, Aerdenhout** en **Zandvoort**. In **Rondom de toren** (parochie Overveen) lezen we over een leuke spelletjesmiddag voor de communicantjes in de pastorietuin van Zandvoort. Er was een levend ganzenbordspel waarbij de kinderen allerlei opdrachten moesten doen. De kinderen en hun ouders werden aansluitend getrakteerd op pizza's, gebakken door een van de vaders.

In bijna alle parochiebladen en -magazines oproepjes van koren voor nieuwe leden of voor nieuwe misdienaars. In de zomermaanden hebben de koren niet gerepeteerd en in september wordt weer begonnen. De koren en de misdienaars zoeken versterking. In het parochieblad van de St. Eloy parochie (**Beverwijk** en **Wijk aan Zee**) worden misdienaars gezocht. "Wat doe je dan? Een misdienaar assisteert tijdens de H. Mis de priester, bijvoorbeeld bij het Evangelie ga je met een kaars naast de priester staan. Wanneer het altaar wordt klaargemaakt, reik je de kelk en de kannetjes met water en wijn aan." Als je dit wilt hoef je enkel

maar een van de pastores aan hun mouw te trekken... In parochieblad **Kontakt** van de St. Franciscus Xaverius parochie van **Enkhuizen** zoeken ze nog nieuwe misdienaars, want "we moeten er toch niet aan denken dat er een dienst zal zijn zonder misdienaar(s)". Zeven jaar oud en eerste communie gedaan, zijn de enige vereisten. Ervaring dus niet nodig...

De vormelingen van 2016 en 2017 van de parochies van **Den Helder, Texel, Julianadorp, Breezand, Anna Paulowna** en **'t Zand** (het meest noordelijke stukje van ons bisdom) hadden op 30 juni een feestje in de Petrus-en-Pauluskerk van Den Helder. Aldus **Parochieblad** van de parochie H. Maria, Sterre der zee. "Dertig kinderen kwamen om elkaar te ontmoeten, te bidden, te feesten, te eten en te luisteren naar elkaars ervaringen. Na het welkom en voorstelrondje gingen de kinderen een kaars opsteken bij Maria. Voor hun eigen intenties. De muziek van Brace die het Ave Maria zong zorgde voor de juiste sfeer.

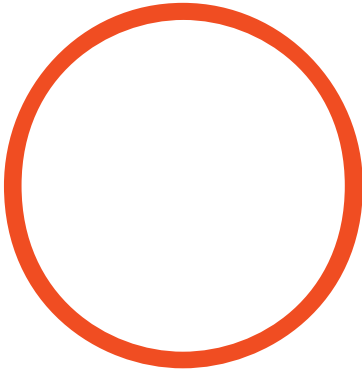
Hierna was het tijd voor sport en spel. Het was een groot feest. De barbecue werd opgestookt en met z'n allen aan een lange tafel zaten we te eten. Supergezellig. Het einde van de dag was ingeruimd om in drie groepen te rouleren: Vanuit Jong Bisdom Haarlem vertelden Monique en Pieter over hun jeugd en hoe zij nu hun geloof beleven, pastoor Ivan Garcia ging in op hoe ze deze dag hadden beleefd en wat ze verder verwachten van hun parochies, hun kerk; ook een deel van jongeregroep Experience uit Anna Paulowna was aanwezig om te vertellen wat zij doen en nodigden de jongeren uit om een keer te komen. Nog ff dansen tot 20.30, toen was het echt af want de boot naar Texel moest ook weer gehaald worden."

Stelling 1:

'Toen onze Heer en Meester...'

Augustijner monnik Maarten Luther spijkerde op een dag als een soort protest een papier met stellingen, waarvan de eerste begon met de tekst: 'Toen onze Heer en Meester...', op de kerkdeur in het Duitse Wittenberg. Dit moment is in de geschiedenis gezien als het begin van het protestantisme. Op 31 oktober 2017 is dit 500 jaar geleden.

p 31 oktober 1517 publiceerde Maarten Luther een theologisch pamflet van maar liefst 95 stellingen om over te debatteren. Die spijkerde hij - volgens het verhaal - op de deuren van de slotkerk in Wittenberg, Duitsland. Hij

kon niet voorzien dat met die daad in de geschiedenis van Europa een nieuwe tijd begon waarin de ene Kerk van Christus een ander, pluriformer gezicht kreeg. Zijn poging om het Christendom te hervormen verdeelde de Westerse Kerk tot op het bot en bracht het geloof van de mensen in heel Europa in de *una, sancta, catholica et apostolica ecclesia* aan het wankelen.

Luther werd in 1483 in Eisleben geboren. In de zomer van 1505 trad hij in bij de paters Augustijnen in Erfurt. Hij werd vrij snel priester gewijd en vertrok naar Wittenberg (tussen Berlijn en Leipzig in Oostelijk Duitsland) om er filosofie en later Bijbel-exegese te doceren. In Wittenberg kreeg hij als priester te maken met de verkoop van aflaten aan gewone gelovigen. Van de opbrengsten werd in Rome de nieuwe Sint Pieterskerk gebouwd. Luther wilde deze misstanden aanklagen en rechtzetten. Berouw over je zonden kon toch niet afgekocht worden? Vanuit die gedachte publiceerde hij zijn stellingen, om een theologisch, wetenschappelijk, debat te ontlokken. Luther ging er daarbij vanuit dat de paus het misbruik van deze aflatenverkoop ook zou veroordelen. Maar hij vergiste zich. In augustus 1518 vaardigde paus

Leo X een document uit om monnik Maarten Luther als ketter te onderzoeken en te veroordelen. Er kwam uiteindelijk geen verzoening tussen deze monnik en de Kerk van Rome en Luther werd in januari 1520 geëxcommuniceerd. Ondanks pogingen om de eenheid te bewaren bleek deze breuk definitief met grote gevolgen voor de Kerk in West-Europa.

In die tussenperiode werd Luther door enkele Duitse keurvorsten in bescherming genomen. Zij hadden wel oren naar wat Luther te zeggen had over de macht van de Kerk, de rol van de paus en de inhoud van het ware geloof. Want waar in de Heilige Schrift staat de wereld-

lijke macht van de kerkvorst van Rome beschreven? Enkel de Heilige Schrift was voor de Lutherse christenen de onfeilbare gezagsinstantie, *sola Scriptura*. Dat de breuk begon met het beginsel van de aflaat en het sacrament van de biecht is goed verklaarbaar. Van cruciale betekenis is het geloofsinzicht van Maarten Luther dat een mens zelf niet in staat is zijn gerechtigheid tegenover God te verwerven, maar daarvoor geheel afhankelijk is van Gods genade (en niet van goede werken van naastenliefde of de aanschaf van aflaten). Het wordt de grondtoon van zijn hele theologie, *sola gratia*.

Verspreid over Noord-Europa

Door de recente ontdekking van de drukpers werden de geschriften van Luther snel verspreid over Europa. Velen konden kennis nemen van de nieuwe, andere, theologische gedachten van de inmiddels ex-monnik, die later

Berouw over je zonden kon toch niet afgekocht worden?

ook trouwde en een gezin stichtte. Ook Luthers Bijbelvertaling (in het Duits) verspreidde zich in rap tempo. Hierdoor konden de mensen de Bijbel in hun eigen taal lezen i.p.v. in het altijd lastige Latijn. In de wereld

van de theologie en de universiteiten was een nieuwe stroming ontstaan van humanisten. Een flink aantal van hen stond positief tegenover de stellingen en geschriften van Maarten Luther. Door conflicten tussen Keizer Karel V van het Heilig Roomse (lees: Duitse) Rijk en de Paus in Rome en tussen Keizer Karel en de Duitse keurvorsten kwam er geen eenduidige tegenreactie vanuit de adel en politieke elite. Dit alles zorgde ervoor dat de Kerk vooral in Noordwest-Europa een nieuwe stroming moest toestaan, de Lutherse Kerk ofwel het protestantisme. ■

Eric van Teijlingen

Dit najaar worden enkele activiteiten georganiseerd vanwege het vijfde eeuwfeest van de Reformatie. Een greep hieruit:

26 oktober
Een uitgesteld dispuut

De Tilburg School of Catholic Theology buigt zich met een studiemiddag over een van de meest invloedrijke documenten uit de zestiende eeuw: Luthers 95 stellingen. Enerzijds is er aandacht voor de historische context en achtergrond van deze aanzet tot hervorming; daarnaast wordt ingezet op de actuele situatie van de kerken. 500 Jaar later wordt opnieuw een dispuut gehouden over de stellingen van Luther. Theologen en kerkleiders uit de protestantse en de katholieke traditie zullen een aantal stellingen herlezen, becommentariëren en het open debat aangaan over de actuele waarde van deze destijds uitdagende stellingen. Met Prof. Dr. Christoph Burger (Hoogleraar Kerkgeschiedenis aan de VU Amsterdam), Dr. René de Reuver (Scriba van de Generale Synode van de PKN), Mgr. Dr. Hans van den Hende (Bisschop van Rotterdam, voorzitter van de Rooms-Katholieke Bisschoppenconferentie), Prof. Dr. Bram Van de Beek (Hoogleraar Symboliek aan de VU Amster-

dam) en Prof. Dr. Marcel Poorthuis (Hoogleraar Interreligieuze dialoog aan de TST). Aanvang om 14.00 uur (einde: 17.00 uur). Locatie: Bonifatius-huis, Nieuwe Gracht 61 in Utrecht. Info en aanmelding (vóór 13 oktober): bureautst@tilburguniversity.edu. Deelname is gratis.

3 november
Balans van het Reformatiejaar voor de oecumene

Studiemiddag met dr. Margriet Gosker (coördinator Reformatieherdenking PKN) en dr. Dick Akerboom (katholiek theoloog en Lutherkenner) over de vraag wat het Reformatiejaar voor de oecumene in binnen- en buitenland heeft betekend. Hebben de katholieke en protestantse kerken elkaar gevonden? Is het tot een verzoening van herinneringen gekomen en is het gelukt om er een Christusfeest van te maken? Welke uitdagingen liggen er nu en hoe gaat het verder? Aanvang om 13.30 uur (einde: 17.00 uur). Locatie: Grote Kerk, Kerkstraat in Den Bosch. Info en aanmelding: secretariaat@oecumene.nl. Deelname kost € 7,50.

31 oktober
Vesper voor de eenheid en Protestantse Lezing

De Protestantse Kerk in Nederland houdt op 31 oktober, Reformatiedag, een gebedsdienst in de Dom van Utrecht. In deze dienst zal in het besef van de verbondenheid in Christus en met het oog op de missionaire opdracht een brug geslagen worden naar de andere kerken in ons land. Deelname is voor genodigden. 's Middags in de Janskerk in Utrecht een "Protestantse Lezing" door Dr. Katharina Kunther over de betekenis van 500 jaar Reformatie. Aanvang: 14.00 uur. Deelname is gratis.

5 november
Vesper voor de eenheid

Op initiatief van Mgr. dr. Hans van den Hende, bisschop-referent voor Oecumene en de Oosterse Kerken, is er op zondag 5 november 's middags een gebedsdienst vanwege de herdenking van de Reformatie in de H. Bonaventurakerk in Woerden. Na de vespers is er gelegenheid voor ontmoeting. Deelname is gratis.

Luther in Museum Catharijneconvent

In Museum Catharijneconvent in Utrecht is t/m 28 januari 2018 een tentoonstelling over Maarten Luther te zien. De tentoonstelling 'Luther' gaat op zoek naar de onbekende man achter de icoon van 500 jaar Reformatie en neemt de bezoeker mee naar een roerige tijd aan het einde van de Middeleeuwen. Vragen die deze tentoonstelling over Luther aan de orde stelt zijn divers en actueler dan ooit: Hoe lukte het Luther om van onbekende monnik uit te groeien tot de icoon van de Reformatie? Welke vernieuwende propagandamiddelen wist hij 500 jaar geleden in te zetten voor de campagne die hij voerde? Hoe wist hij zoveel mensen te bereiken en overtuigen van zijn ideeën? Op welke wijze ontketende Luther de grootste revolutie in de Europese kerkgeschiedenis? En: wat zijn de raakvlakken met onze huidige tijd? Museum Catharijneconvent: Lange Nieuwstraat 38, Utrecht | (030) 2313835 | www.catharijneconvent.nl

Meer lezen?

Dit voorjaar zijn twee gezaghebbende nieuwe boeken verschenen over de persoon van Maarten Luther en zijn reformatie. Het ene boek geschreven door Lyndal Roper, hoogleraar in Oxford, en het andere door de Nederlander Herman Selderhuis, hoogleraar in Apeldoorn.

Luther, een biografie | Lyndal Roper | ISBN 9789026321313 | € 39,99
Luther, een mens zoekt God | Herman Selderhuis | ISBN 9789462786424 | € 24,95

Marcel Poorthuis is professor in de dialoog tussen de godsdiensten aan de Faculteit Katholieke Theologie van Tilburg University

“**M**ensen die verliefd zijn hebben de gewoonte het voorwerp van hun liefde voortdurend op de lippen te hebben en dag en nacht voor de geest te halen. Niemand moet het mij dus kwalijk nemen als ik deze lofrede houd op de Moeder van mijn God, als een geschenk bij haar verscheiden. [...] Wijn is zonder twijfel een bijzonder aangename drank en brood het voedsel bij uitstek: het een brengt vreugde, het ander brengt sterkte in een mensenhart. Maar wat is zoeter dan de Moeder van mijn God? Mijn geest houdt zij gevangen, mijn tong is haar werktuig, dag en nacht is zij in mijn gedachten. Het is de Moeder van het Woord die mij woorden geeft. [...] Laat de demonen een veilig heenkomen zoeken, luid jammeren de Nestorianen, zoals lang geleden de Egyptenaren, met hun aanvoerder, de nieuwe farao, een wrede, verwoesting zaaiende tiran! Verzwolgen werden ze in de afgrond van hun lasterlijk geklets. Maar wij die werden gered en met droge voeten het bittere water van goddeloosheid zijn overgestoken, laat ons voor de Moeder van God het lied van de uittocht zingen. Laat Maria, die de Kerk vertegenwoordigt, de tamboerijn in handen nemen en een feestlied aanheffen, laat de meisjes van het hemelse Israëel erop uitgaan en vreugde brengen met dans en tamboerijn!”

Aldus de gepassioneerde Johannes van Damascus, een theoloog uit de Oosterse kerk, wellicht de laatste kerkvader. Hij wordt ook wel de eerste marioloog genoemd, dat is: een theoloog die het belang van Maria in de theologie heeft uitgelegd. Maar wat een passie en we zouden haast zeggen: erotiek! Johannes houdt zijn preek in Palestina, op de berg Zion, waar heden ten dage de Dormitio Abdij is gevestigd, dus op de plek van Maria's verscheiden. Het is nog maar de achtste eeuw na Christus: het feest van de Dormitio (de ontslaping) dat wij vieren op 15 augustus, bestond nog maar net. Intussen vergelijkt onze theoloog Maria met naamgenoot Miriam, die bij de bevrijding uit Egypte op de tamboerijn speelde. Maar hij gaat verder:

de boze farao is niemand minder dan de monnik Nestorius en zijn volgelingen! Dat is zwaar geschut tussen alle lieflijke woorden door. Nestorius kennen we van het Concilie van Efese (431 na Chr.) waar hij de titel voor Maria als Godbarend (*theotokos*) niet wilde onderschrijven. Zou het hier gaan om een historisch misverstand dat vandaag de dag opgehelderd zou kunnen worden? Dat is niet onmogelijk: Nestorius vreesde wellicht een godinnencultus rond Maria zoals in Syrië er heel wat bestonden: Cybele, Astarte, enzovoort. Ook later bleef

Wat is zoeter dan de Moeder van mijn God?

er discussie: als Maria niet gestorven zou zijn zou ze zelfs Christus overtreffen! Wel benadrukte het Concilie van Efese tegenover Nestorius terecht dat Jezus al bij zijn geboorte de godmenselijke natuur had en niet alleen als mens uit Maria is geboren. Gelukkig zegt de Marialitanie het eenvoudiger: Maria is Ark van het Verbond. God heeft zijn tent willen opslaan onder de mensen en Maria heeft het goddelijk Woord onder haar hart gedragen. Christus is het goddelijk Woord, mens geworden, Maria heeft de goddelijke Aanwezigheid onder de mensen negen maanden haar moederschoot mogen herbergen. Haar leven bestond uit het wijzen op Christus. Johannes van Damascus raakt over dat wonder niet uitgezongen!

Volop Marialucht in jubilerend Kevelaer ingeademd

Ruim honderd pelgrims maakten begin juli hun jaarlijkse bedevaart naar de Troosteres van de Bedroefden in Kevelaer (zie *SamenKerk* 2017-3). Verdriet en troost werden vooral ervaren bij de overweging van de kruisweg. Bij iedere statie werd stilgestaan bij een Bijbelwoord waarbij Jezus mensen nieuwe kansen gaf, of kracht, of liefde betoonde. Ook het Maria-uurtje met een prachtig solo gezongen Ave Maria maakte indruk. Daarbij werden alle bedevaartintenties voorgelezen, waaruit het verdriet maar ook de dankbaarheid van de pelgrimsharten bleek. Op de terugreis was een tussenstop voor de tentoonstelling 'Maria' in het Catherijneconvent opgenomen. Een uitgebreid verslag en foto's op de bisdomwebsite.

Andriessen en De Klerk festival Haarlem

In 2017 is het 125 en 100 jaar geleden dat de Haarlemse (kerk) musici Hendrik Andriessen (1892-1982) en Albert de Klerk (1917-1998) werden geboren. T/m 3 oktober brengen musici uit binnen- en buitenland in kerken en concertzalen een programma met kamermuziek, werken voor orgel en piano, liederen, oratoria en composities voor koor en/of orkest. Allemaal van de hand van Andriessen en De Klerk. Het openingsconcert was in de kathedrale basiliek St. Bavo met de wereldpremière van het door Louis Andriessen (zoon van... - red.) gecomponeerde orgelwerk 'De goddelijke routine'. In het Museum Haarlem (Groot Heiligland 47, Haarlem | (023) 5422427 www.museumhaarlem.nl) kunt u een tentoonstelling bezoeken over het leven van beide musici. Op 9 september zijn twee plaquettes onthuld aan de geboortehuizen van beide musici aan de Bakenessergracht in Haarlem. Ook is een festivalboek gepubliceerd met CD's. Info: andriessendeklerkfestival.nl

Inspiratiedag Jong Katholiek

Wat betekent het leerling van Jezus te zijn in onze tijd? Hoe stonden de leerlingen van toen tot Jezus? En hoe staan wij tot onze 'leerlingen'? Via het principe van 'goed voorbeeld doet goed volgen'? Of laten wij ons 'in de gelovige kaart kijken' door onze leerlingen? Voor vrijwilligers, professionals, jongeren en ieder die actief is in het (parochiële) tiener- en jongerenwerk organiseert Jong Katholiek op 18 november een inspiratiedag. Priester Michel Remery en Tim Schilling zijn enkele van de sprekers. Aanvang om 10.00 uur. Locatie: Leerhuis, Broerestraat 12 in Utrecht. Info en aanmelden: info@jongkatholiek.nl

Adventreis Kevelaer 9 december

Op zaterdag 9 december gaan we naar de advent- en kerststallenmarkt in Kevelaer. Er zijn opstapplaatsen in Alkmaar, Heemstede, Amsterdam, Volendam, Hilversum. Rond het middaguur arriveren we in Kevelaer, waarna u alle tijd heeft voor de *Weihnachtsmarkt*. Na een Eucharistieviering in de Kaarsenkapel en een warme maaltijd in een restaurant vertrekken we weer uit Kevelaer. Informatie en/of aanmelding (vóór 1 december): kevelaerbedevaart@outlook.com of bij Dea Broersen (06-25021417) of Yvonne van Stiphout-Boos (06-22248723).

Willibrordzondag 2017

Wat betekent de Reformatie vandaag? 500 Jaar geleden bracht de Reformatie van Maarten Luther Kerk en wereld in rep en roer: Een nieuw zicht op het Evangelie, op de relatie met God, op Kerk en sacrament. Eeuwenlang was de scheiding tussen de katholieke en protestantse wereld ook in ons land een bepalende factor. Dankzij de volgehouden oecumenische dialogen zijn scheidslijnen van toen deels overwonnen. Op Willibrordzondag, 5 november, wordt vanuit onze oecumenische verbondenheid in Christus aandacht gevraagd voor vijf eeuwen Reformatie. Wat is toekomst van de Kerk in ons land vanuit de overtuiging dat het herstel van de eenheid de reformatie van vandaag is. Het thema van Willibrordzondag luidt: Één is onze Meester en wij allen zijn broeders en zusters (vgl. Mt. 23,8). De (deur)collecte op 5 november is bestemd voor het werk van de Katholieke Vereniging voor Oecumene die door middel van publicaties, dienstverlening en vorming de oecumenische samenwerking bevordert. Info: www.oecumene.nl

Bisdomreis naar 100-jarig Fatima

Van 11-16 september is de bisdombedevaart naar O.L.V. van Fatima vanwege het eeuwfeest van de verschijningen van de Heilige Maagd aan de drie zienertjes. Deze reis wordt begeleid door onze bisschop, Mgr. Jos Punt. In die dagen is ook een pelgrimsgroep van de parochie van Langedijk in Portugal. Hoogtepunten zijn de eucharistieviering in de Verschijningskapel op 12 september met ruim 300 Nederlandse pelgrims, de internationale hoogmis op (verschijningsdag) 13 september en bezoeken aan het klooster van Batalha, het authentieke vissersdorpje Nazaré en de Portugese hoofdstad Lissabon. Verslagen en foto's van deze bisdombedevaart vindt u tijdens deze reis op de bisdomwebsite.

Informatiebijeenkomsten Assisi 2018

Eind september zijn er informatiebijeenkomsten over de bisdombedevaart naar Assisi van mei 2018. U wordt van harte uitgenodigd om hierbij aanwezig te zijn. Het reisprogramma en de tarieven worden bekend gemaakt. Touroperator VNB zal de inschrijvingsprocedure toelichten. Uiteraard is er ook gelegenheid om vragen te stellen en om promotiemateriaal mee te nemen. De bijeenkomsten beginnen om 15.30 uur en 19.45 uur. Aanmelding: assisi2018@bisdomhaarlem-amsterdam.nl (uiterlijk een dag voor de bijeenkomst van uw voorkeur).

- **Maandag 25 september:** St. Jan de Doperparochie, Dorpsstraat 512 te Noord-Scharwoude
- **Dinsdag 26 september:** H. Mariaparochie, Spoellaan 1 te Heemskerk
- **Donderdag 28 september:** Boomkerk, Gibraltarstraat 55 te Amsterdam

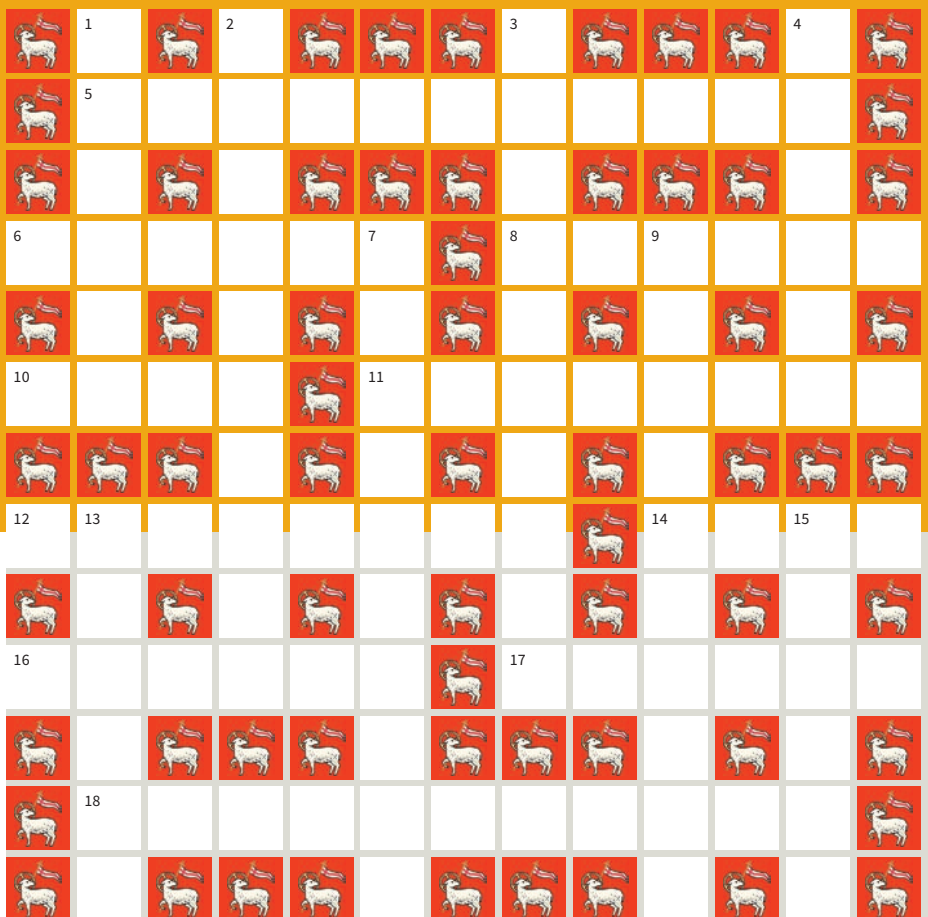
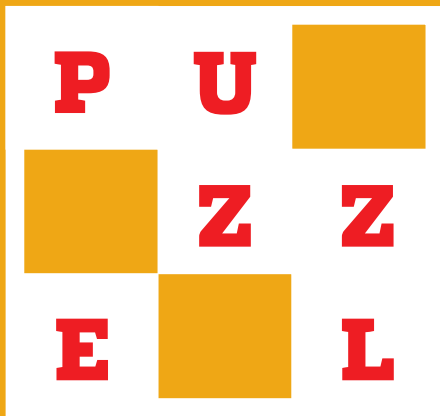
Speciaal voor parochies

Sinds kort is op rkkerk.nl, de website van de Nederlandse bisschoppen, een speciale pagina ingericht met daarop een overzicht van alle nieuwsberichten die met name belangrijk zijn voor parochies, waar parochies veelal praktisch mee aan de slag kunnen, of berichten die informeren en inspireren. De pagina is opgenomen in het onderdeel 'Belangrijke informatie voor bisdommen en parochies' waar verder ook regelgeving, juridische en financiële informatie te vinden zijn, evenals de parochiebladenservice. Via deze service worden van oudsher berichtjes aangeboden die gratis kunnen worden gepubliceerd in de parochiebladen.

Info: www.rkkerk.nl/category/nieuws-voor-parochies

Zomerkamp tieners Heiloo

Maar liefst veertig tieners beleefden van 3 t/m 7 augustus het 'Break out' tienerkamp in het Diocesaan centrum bij het Mariaheilgdom in Heiloo. Catecheselessen, sportieve uitdagingen in de bossen en duinen, maar ook gewoon lol en plezier, dat zijn de elementen van een tienerkamp van ons bisdom, met dit jaar als thema: 'Let's move'. Hulpbisschop Jan Hendriks was de laatste dag aanwezig voor een eucharistieviering. Na afloop was er een prijsuitreiking aan de verschillende groepen. Een verslag en foto's op de bisdomwebsite www.bisdomhaarlem-amsterdam.nl

Horizontaal

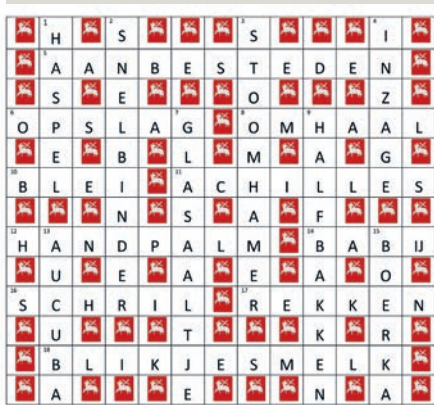
- 5 Heilige hond?
- 6 Muzikale munt van kort geleden
- 8 Handig in de keuken, maar het ontbreekt
- 10 Ligt de heilige hier ambtshalve in?
- 11 Kostbare grond
- 12 Bij het biljarten heerlijk behandeld worden?
- 14 Muzikaal wiskundig getal als onderkomen?
- 16 Vergane glorie draait rond
- 17 Heb deze lief
- 18 Vastmaken of juist niet?

Verticaal

- 1 De spil is heel goed en onbrandbaar
- 2 Bij elkaar beneden een klein gewichtje
- 3 Aan de kust lekker bezig zijn
- 4 De eerste letter pijn doen, dan vloeit er bloed
- 7 Een roofdier haalt zijn eten bij de bakker?
- 9 Hoe laat is het? 6 uur?
- 13 Griekse god in de ruimte?
- 15 Vader op de camping, hij heeft er recht op

Stuur uw oplossing o.v.v. naam en adres vóór **22 oktober 2017** naar de redactie van *SamenKerk*, Postbus 1053, 2001 BB Haarlem.

De oplossing van de puzzel in het vorige nummer is:

De winnaars van het cryptogram uit het zomernummer zijn:

- Mevrouw B.M. Dijkstra-van de Zee (Hoofddorp)
- N.C. Kuin (Schagen)
- H.M. de Beer (Uithoorn)

Hartelijk gefeliciteerd met uw prijs. Magazijn 'Klooster!' wordt u toegestuurd.

ASSISI 2018

**BEDEVAART
BISDOM HAARLEM-
AMSTERDAM**

Onderweg tussen tijd en eeuwigheid

Bisdombedevaart
Meivakantie
2018

**Voor jong en
oud** Ga met
ons mee!

**Mgr. Punt nodigt u uit
om mee te gaan!**

De bisdombedevaart kent twee reis-
mogelijkheden: met de bus en het vlieg-
tuig. De busreis is van **zaterdag 28 april**
t/m **zondag 6 mei 2018**. De vliegreis is van
maandag 30 april t/m zaterdag 5 mei 2018.

Ambassadeurs gevraagd! Als ambassadeur
hoort u als eerste alles over de bisdom-
bedevaart. U zorgt voor het verspreiden
van dit nieuws binnen uw eigen parochie.
Neem contact met ons op om u aan te
melden of als u meer informatie wilt.

www.bisdomhaarlem-amsterdam.nl

assisi2018@bisdomhaarlem-amsterdam.nl

 @bisdombedevaart

Aller zielen

Voor wie
steekt u
met 2 november
een kaarsje op ...